

An aerial photograph of a tea plantation. The tea bushes are arranged in neat, parallel rows that curve across a hillside. Two workers, wearing traditional headscarves and colorful clothing, are visible in the middle ground, actively picking tea leaves. The overall scene is lush green and well-maintained.

TUSIAD

Tarım ve Gıda 2020

**Sürdürülebilir Büyüme Bağlamında
Tarım ve Gıda Sektörünün Analizi**

İçindekiler

04 - 07	GİRİŞ
10 - 17	PİYASA YAPISI, ARACILIK FAALİYETLERİ VE TARIMSAL ÖRGÜTLENME
20 - 29	KATMA DEĞERİN ARTIRILMASI, İNOVASYON VE DİJİTAL TARIM
32 - 39	LOJİSTİK VE GIDA ZİNCİRİNDE İYİLEŞTİRMELER
42 - 49	İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ETKİSİNDE TARIMSAL ARZIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ
52 - 57	TARIMSAL DESTEK VE TEŞVİKLER
60 - 61	HEDEF BAZLI POLİTİKA ÖNERİLERİ

ISBN: 978-605-165-045-6

Bu raporda kullanılan fotoğraflar Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından Denizbank sponsorluğunda düzenlenen Tarım ve İnsan Fotoğraf Yarışması'ndan alınmıştır. Eser sahipleri başta olmak üzere kullanım izni veren Tarım ve Orman Bakanlığı ve Denizbank'a minnettarız.

Kapak Fotoğrafı: ALİ MERMERTAŞ

2020, TÜSİAD

Tüm hakları saklıdır. Bu eserin tamamı ya da bir bölümü, 4110 sayılı Yasa ile değişik 5846 sayılı FSEK uyarınca kullanılmazdan önce hak sahibinden 52. maddeye uygun yazılı izin almadıkça, hiçbir şekil ve yöntemle işlenmek, çoğaltılmak, çoğaltılmış nüshaları yayılmak, satılmak, kiralanmak, ödünç verilmek, temsil edilmek, sunulmak, telli/telsiz ya da başka teknik, sayısal ve/veya elektronik yöntemlerle kullanılamaz.

Sürdürülebilir Büyüme Bağlamında Tarım ve Gıda Sektörünün Analizi Raporundan Derleyen ve Yayına Hazırlayanlar:
TÜSİAD Genel Sekreter Yardımcısı Dr. Nurşen Numanoğlu
Kıdemli Uzman F. Hazal İnce

Tasarım: sonntag.agency

Önsöz

TÜSİAD ülke politikalarında stratejik olarak konumlandırılmış ve önceliklendirilmiş bir tarım ve gıda sektörü yaratılması vizyonu ile çalışmalarını sürdürmektedir. Gerek ülke ekonomisi gerek istihdama katkısı açısından sektörün potansiyelinin gerçekleştirilmesi, ekonomik değerinin artırılması ve hem üreticinin hem de tüketicinin kazanması için etkin politikaların oluşturulması ve uygulanması kritik önemdedir. Sürdürülebilir Büyüme Bağlamında Tarım ve Gıda Sektörünün Analizi raporu tarım ve gıda sektöründe ekonomik, kurumsal, hukuki, çevresel ve kültürel çözüm niteliğinde ve değer zinciri boyunca üreticiden tüketiciye kadar tüm paydaşlara yönelik, entegre, bütüncül, kapsayıcı ve kalıcı politika önerileri sunmaktadır.

Raporun hazırlanması sürecinde değerlendirmeleri ve sağladıkları bilgiler ile katkı veren Yürütme Kurulu'nun değerli üyeleri Ali Nadir Akan, Burak Koçak, Demir Şarman, Emrah İnce, İsa Coşkun, Kaan Ünver, Melih Araz, Nurdan Ataolur, Ozan Diren ve Ramazan Ata yanı sıra başkanlığını Dr. Mehmet Aktaş'ın yaptığı TÜSİAD Gıda, İçecek ve Tarım Çalışma Grubu'na teşekkür ederiz. 12 Ekim 2019 tarihinde gerçekleştirilen arama konferansına katılan tüm paydaşlarımız başta olmak üzere Raporun hazırlanma sürecinde değerli fikirlerini bizimle

Rapor beş ayrı bölümden oluşturulmuştur:

- Piyasa Yapısı, Aracılık Faaliyetleri ve Örgütlenme,
- Katma Değerin Artırılması, İnovasyon ve Dijital Tarım,
- İklim Değişikliği Etkisi Altında Tarımsal Arzın Sürdürülebilirliği
- Tarım ve Gıda Lojistiğinde İyileştirmeler ve
- Tarımsal Destek ve Teşvikler'dir.

TÜSİAD Tarım ve Gıda 2020 Özet Raporu Sürdürülebilir Büyüme Bağlamında Tarım ve Gıda Sektörünün Analizi raporundan derlenmiştir.

paylaşan kamu, akademi, STK ve iş dünyasının temsilcilerine minnettarız.

Çalışmanın koordinasyonunu yürüten ve bazı bölümlerin de yazarı olan Prof. Dr. Gökhan Özertan ile Rapor yazarlarımız Prof. Dr. Ahmet Halis Akder, Prof. Dr. Arzu Tektaş, Doç. Dr. Barış Karapınar, Bora Sürmeli, Prof. Dr. Erol Çakmak, Prof. Dr. Mehmet Tanyaş, Mustafa Turan Turp, Nazan An, Prof. Dr. Semih Tümen, Serkan Veziroğlu ve Dr. Tetsuji Tanaka'ya çok teşekkür ederiz.

Rapor çalışması tarım ve gıda sektöründe ekonomik, kurumsal, hukuki, çevresel ve kültürel çözüm niteliğinde ve **değer zinciri boyunca üreticiden tüketiciye** kadar tüm paydaşlara yönelik, entegre, bütüncül, kapsayıcı ve kalıcı politikaları gerçekleştirmek amacıyla öneriler sunuyor.

Tarım ve gıda sektörü, küresel gelişmelere bağlı olarak alışageldiğimiz geleneksel rollerine ilave çok farklı yeni rolleri ve sorumlulukları da taşımaya başlamıştır. Kapsayıcı bir kavram olan biyoekonomi, bitkilere, hayvanlara ve diğer canlılara yönelik üretimi ve tüketimi, biyolojik atıkları ve bunların işlevlerine ve ilkelerine dayanan tüm sektörleri ve sistemleri içermektedir. Bu sektör ve sistemler kara ve deniz ekosistemlerini ve sağladıkları hizmetleri; biyolojik kaynakları kullanan ve üreten tüm temel üretim sektörlerini; gıdayı; yemi; biyo-temelli ürünleri; enerji ve hizmet üretmek için biyolojik kaynakları ve süreçleri kullanan tüm ekonomik ve endüstriyel sektörleri kapsamaktadır.

Dolayısıyla, tarım ve gıda dendiğinde artık sağlık, gıda güvenliği, gıda güvencesi,

çevre, doğal kaynaklar, enerji, lojistik, finansman, yoksulluk ve kırsal kalkınma gibi farklı açılardan toplumu etkilemekte olan kavramlardan bahsetmek durumundayız. Tarımın ekonomi geneline etkileri ve katkıları düşünüldüğünde, ekonomik kalkınma, yoksulluğun azaltılması, gıda güvenliği, gıda güvencesi ve çevresel sürdürülebilirlik aklı gelmektedir.

HEDEF 40 MİLYAR \$ İHRACAT

Türkiye'nin tarım ve gıda sektörleri için hem üretim tarafında hem de küresel olarak rekabetçi bir sektörün oluşumunda önemli bir potansiyeli bulunmakta ancak bu potansiyel yeteri kadar değerlendirilememektedir. Tarım ve Orman Bakanlığı'nın 2023 yılına yönelik koymuş olduğu 150 milyar dolarlık üretim ve 40 milyar dolarlık ihracat boyutuna erişebilme yolunda Türkiye için

temel hedef, ülke politikalarında stratejik olarak konumlandırılmış ve önceliklendirilmiş bir tarım ve gıda sektörü olmalıdır.

COĞRAFİ AVANTAJLAR

Yaşanan ekonomik, kurumsal, sosyal, hukuki, çevresel ve kültürel unsurların sonucu olarak değer zinciri boyunca üreticiden tüketiciye kadar yer alan paydaşların durumlarının iyileştirilmesine yönelik entegre ve bütüncül, kapsayıcı ve kalıcı çözümlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bunların gerçekleşmesi için de mikro-mezo-makro ölçekte ve kısa-orta-uzun vadeli yol haritalarının çıkartılması; Türkiye'nin coğrafi ve iklimsel avantajlarından yararlanma; yüksek teknoloji kullanımı; seçilen ürünlerde lider olup katma değerini ülke içinde yaratılması gerekmektedir.

VİZYON

Ülke politikalarında stratejik olarak konumlandırılmış ve önceliklendirilmiş bir tarım ve gıda sektörü

150 milyar dolar sektör büyüklüğüne ulaşmak

HEDEF

Entegre
Bütüncül

Kapsayıcı
Kalıcı

Güçlü örgütlenme
Güçlü sermaye

POLİTİKALAR

Sektörün potansiyelinin
gerçekleştirilmesi

Ekonomik değer
artırılması

Hem üreticinin hem de
tüketicinin kazanması

ARAÇLAR

Mikro-Mezo-Makro Ölçekte
Kısa-Orta-Uzun Vadeli

Coğrafi ve iklimsel avantajlardan yararlanma

Yüksek teknoloji kullanımı

Seçilen ürünlerde lider olup katma değer
ülke içinde yaratılması

Ekonomik, hukuki, sosyal
ve politik dönüşüm

Tarımsal arazi hacmi ve tarım ve gıda sektörünün ürettiği katma değer bakımından dünyada ilk on ülke içerisinde yer alan Türkiye'nin arazi verimliliğinde yirmili ve emek verimliliğinde

otuzlu sıralarda seyretmesi sektörde yaşanan önemli yapısal sorunlara işaret etmektedir. Birçok raporda vurgu yapılan bu yapısal sorunların bazıları şu şekilde sıralanmaktadır:

YAPISAL SORUNLAR

- İşlenen arazilerin küçük ve çok parselli olması; dağınık yerleşim düzeni
- Sürdürülebilir tarımın yapılamaması ve iyi tarım

2,2 MİLYON

Gıda, içecek ve tarım sektörü birbirleriyle iç içe geçmiş, sürekli olarak ilişkileri devam eden ve birbirlerini tamamlayan sektörlerdir. **2,2 milyon üreticiyi**, yaklaşık 13 binin üzerindeki üretici örgütlenmesini ve **30 binin üzerinde küçük veya büyük ölçekli firmayı** kapsayan bir çerçeveyi ifade etmektedir.

uygulamalarının etkin olamaması

- Sulanabilir arazilerin kısıtlı olması ve kuru tarım sebebiyle arazinin yaklaşık yarısında ekilen tahıllarda verim ve kalite düşüklüğü
- Yaşlanan tarım nüfusu; kırdan kente göç; üreticilerin düşük eğitim seviyesi; üreticilerin düşük finansal okur-yazarlık seviyesi
- Tarımsal örgütlenmede ve kooperatif sisteminde yaşanan ekonomik, hukuki, kurumsal, sosyal ve kültürel sorunlar
- Sektördeki teşvik ve desteklerin etkilerinin ölçülmemesi
- Düşük seviyedeki Ar-Ge yatırımı; sektörün yenilik ve inovasyona açık olmaması; yeterli mekanizasyonun sağlanamaması
- Dijital tarım maliyetlerinin şu an için yüksek olması
- Üreticinin toprak analizlerine güvenmemesi
- Yüksek kayıtdışılık oranı; ücretsiz aile işçiliği oranının yüksekliği; gizli işsizlikteki yüksek oran
- Sektörün yatırım kapasitesinin düşük olması
- Tarımsal yayımda bilginin üreticiye aktarılmasında yaşanan sorunlar
- Tedarik zincirinin uzun oluşu ve çok fazla aracının yer alması
- Hasat sonrası süreçte

yetersizlikler, ürünün korunması ve pazarlanmasında aksaklıkların oluşması

- Çoğunlukla geçimlik üretim; düşük gelir seviyeleri; alternatif gelir kaynaklarının eksikliği
- Ziraat fakültelerine olan talebin geçmişe göre azalması
- Doğal kaynakların (toprak ve su) etkin kullanılamaması
- Katma değerli ürüne yönelmede ve üretim sonrasında pazarlamada yaşanan sorunlar
- Tarımsal ürün piyasalarının verimli olarak çalışmaması
- Temel girdi hammaddelerinin ve girdilerin önemli kısmının ithal edilmesi; know-how'ın yurt dışından sağlanması
- Akademi-kamu-özel sektör işbirliklerinde yaşanan sorunlar
- Nitelikli ara eleman eksikliği; profesyonel anlamda iktisadi sayısının azlığı
- Kurumsallaşmanın ve kurumsal yapının güçlendirilmesi ihtiyacı
- Fiziksel, sosyal ve kültürel altyapıların yetersiz gelişimi
- Finansmana erişimde yaşanan zorluklar

Türkiye coğrafi ve iklimsel avantajlar çerçevesinde çok geniş bir tarımsal üretim yelpazesine sahip olmakla birlikte, uzun bir süredir

Türkiye tarımının güçlü ve zayıf yönleri

GÜÇLÜ YÖNLER

- Biyolojik çeşitlilik
- Zengin iklim ve coğrafi koşullar
- Yeterli miktarda tarım arazisi ve iş gücü
- Dünyanın en büyük fındık, kiraz, incir, kayısı, ayva ve nar üreticisi
- Dünyada 55 ürünün üretiminde ilk 10 arasında
- Tarıma dayalı sanayinin varlığı
- Çitgide daha da artan yenilenebilir enerji kullanımı
- Artmakta olan uluslararası işbirlikleri
- Tarım sigorta sisteminin etkin olarak çalışabilmesi

ZAYIF YÖNLER

- Çok sayıda ve sınırlı büyüklükte ekilebilir arazi
- Sınırlı tarımsal teknoloji bilgisine sahip ve piyasalara erişimi olmayan çok sayıda küçük üretici
- Tarımsal üretimde planlama eksikliği
- Etkin olmayan üretici örgütleri ve birlikleri
- Düşük seviyeli akademi-endüstri-kamu işbirliği
- Yetersiz Ar-Ge ve teknoloji kullanımı
- Yetersiz sermaye ve finansmana erişim zorlukları
- Çok sayıda aracı içeren piyasa yapılanması
- Tarımsal üretim ve pazarlama konusunda yetersiz eğitim
- Bazı girdilerde ithalata bağımlılık
- Dünyadaki toplam tarımsal ihracatın %1'i
- Orantısız kota uygulamaları
- Serbest Ticaret Anlaşmalarının pazarda adil rekabeti bozması
- Tarımsal veri eksikliği

TEHDİTLER

- Sürdürülebilir olmayan tarım politikaları
- Toprak ve su kaynaklarının kirlenmesi
- Tarımsal arazinin terkedilmesi ya da tarım dışı amaçlarla kullanılması
- Kırsal kesimde yaşanan nüfus yapısı değişikliği ve tarımsal üretime karşı ilginin azalması
- Yüksek taşıma maliyetleri
- Uzun vadede düşük tahıl verimi öngören iklim modelleri
- Özel sektör veya araştırmacıların önündeki bürokratik engeller
- Türkiye'nin AB Ortak Tarım Politikası'nın gerekliliklerine henüz tam hazır olmaması
- Tohum, pestisit ve ilgili ürünlerdeki küresel tekeller
- Küresel gıda krizleri
- Önemli tarım alanlarında kuraklık ve sulama ile ilgili problemler

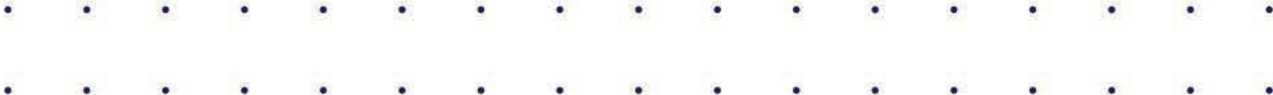
FIRSATLAR

- Yeni ulusal tarım politikaları
- Arazi bütünleştirilmesi
- Yeni destek modellerine geçişin başlaması
- Sulama yapılan tarım arazisi miktarında artış
- Bölgesel kalkınma politikaları
- Bilgi ve iletişim ve lojistik gibi sektörlerdeki teknolojik gelişmeler
- Türkiye'deki ulaştırma altyapısının gelişmesi
- Teknoloji, finans ve imalat sektörlerinin tarıma olan ilgilerinin artması
- İzlenebilirlikte ve tüketici farkındalığında artış
- Helal gıda konusunda yüksek potansiyel
- Tarım sektöründe çalışmaya motive edilebilirlerse, genç nüfus potansiyeli

yaşanan yapısal sorunlara kalıcı ve kapsayıcı çözümlerin bulunmasına katkı sağlamak hedefiyle bu rapor hazırlanmıştır. Bu rapor kapsamında tarım ve gıda sektörlerine yönelik olarak beş başlığın öncelikli olarak incelenmesine karar verilmiş ve

gerçekleştirilen detaylı analizler vasıtasıyla bu başlıklara dair somut politika önerilerinin sunulması hedeflenmiştir. Yapısal sorunların çözümü için tarım ve gıda sektöründe çok farklı alanlarda üretim yapılmasından dolayı kapsamlı bir

planlamaya ihtiyaç duyulmaktadır. Tarım sektörünün güçlü olduğu yönler ve fırsatlar değerlendirildiğinde sektör geneline yönelik yapılacak iyileştirmeler ile ülke potansiyelinin verimli şekilde gerçekleştirilmesi mümkün olacaktır. ■

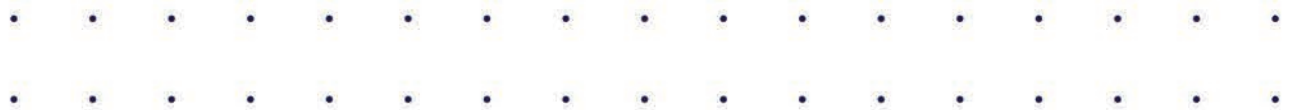
AHMET TURAN KURAL / GAZİANTEP

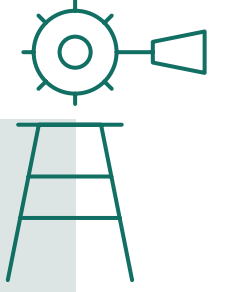
Piyasa Yapısı, Aracılık Faaliyetleri ve Tarımsal Örgütlenme

Değer zincirinin genel durumu incelediğinde, tüm ürünlerde ortaya çıkan ve giderilmesi gereken en önemli sorunun, üreticiye düşen düşük katma değer olduğu görülmektedir. Üreticinin gelirden alacağı payı artırmanın en iyi yollarından biri üretici örgütlülüğünün artırılmasıdır.

İlgili raporun tamamına erişim için

Geçmişte tarım sektörünün ekonomik gelişmeye katkısı, üretim ve verim artışı tartışmalarıyla sınırlı kalmıştır. Bunlara ilave olarak günümüzde belirli standartlara uygun kaliteli, sanayi odaklı ve dış piyasaları da hedefleyen üretim, kısacası üretilen ürünün katma değerini artırmak önem arz etmektedir.

GIDA ENFLASYONU

Piyasa yapısı, araçlar ve tarımsal örgütlenme konusunu bugün sorun olarak gündemde tutan ekonomik gelişmedeki tikanıklıktan çok; gıda fiyatlarında oluşan dalgalanmalar, gıda fiyatlarının enflasyon sepetindeki gıda-dışı ürünlere göre yüksek düzeyde seyretmesi, üreticilerin gelir kaybı ve gıda enflasyonudur.

GİRDİ FİYATLARI DEĞİŞİMİ

Girdiler aracılığı ile değer zinciri boyunca verimlilik artırılarak ekonomi genelinde katma değer yükseltilir. Türkiye'de girdi fiyatlarının sık değişmesinin

nedeni girdi üreten şirketlerin pazar gücünden çok kur değişiklikleridir.

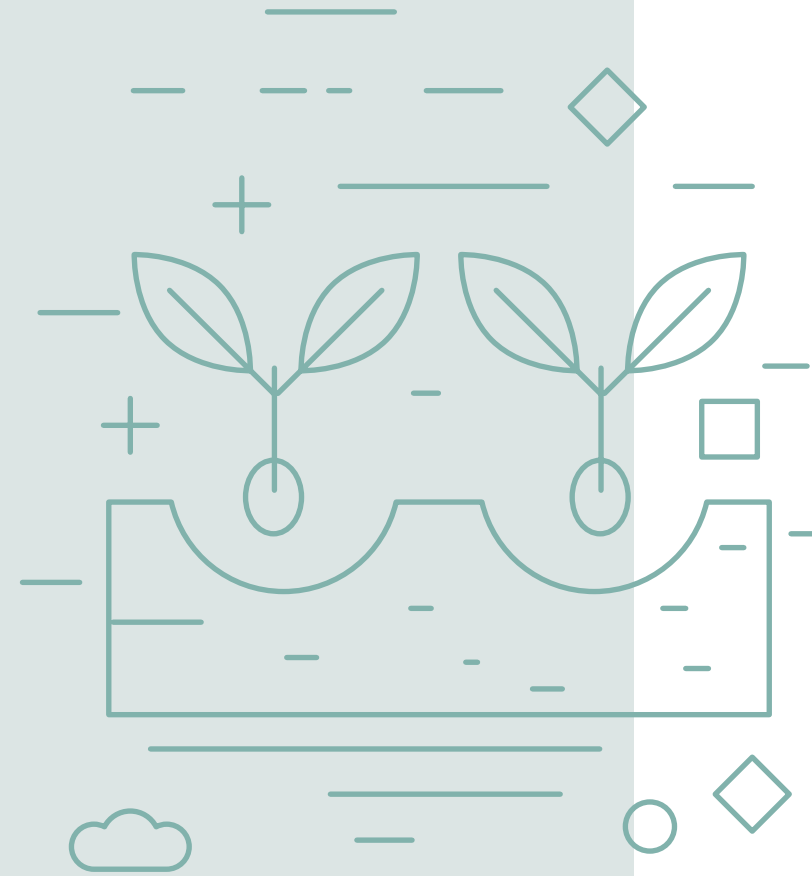
ÖLÇEK SORUNU

Türkiye'de toprak ve işgücünün ortak özelliği üreticilerin büyük bir bölümünün bu girdilere kendilerinin sahip olmasıdır. İşletme büyüklüğü ve parçalılığı Türkiye'de eski ve hala tartışılan bir konudur. Ölçek sorunu, buna bağlı çok parçalılık en fazla tarla ürünlerinde, özellikle tahıl üretiminde gözlenmektedir. Ölçek ekonomisi verimliliği artırarak maliyetlerde önemli bir düşüş sağlayabilecektir.

ÜRETİCİLERİN GELİR PAYI

Türkiye'de üreticilerin elde ettiği gelir payı nispeten düşük seviyelerde olup dalgalı bir seyir izlemektedir. Üretici seviyesinde konsantrasyonun değer zincirinin diğer halkalarına kıyasla daha düşük olması ve üreticilerin örgütlülüğünün yaygın olmaması nedeni ile üreticilerin, piyasa

fiyatı üzerinde etkileri sınırlı kalmaktadır. Bu durum, üreticilerin örgütlenerek zincirde daha büyük bir paya sahip olması ve pazar gücünü artırmasıyla aşılabılır.

#ölçek

#örgütlülük

#kayıt dışılıkla mücadele

#üretim planlaması

#finansmana erişim

DEĞER ZİNCİRİ UZUNLUĞU

Türkiye’de yerleşmiş bir varsayım, değer zincirinin çok uzun olduğu; zincirde çok sayıda aracı olduğu ve zincirin kısaltılmasının iyileşme sağlayacağı yönündedir. Uzun bir zincir sorunlu ya da sorunsuz olabilir ancak detaylı ve sektör bazlı ölçümler yapmadan ve değer zinciri düzeyinde düzenli ve sağlıklı istatistik elde edilmeden genelleme yapılması yanıltıcı olabilir.

YENİ HAL YASASI

Zincirdeki araçlar ile ilgili sorunların çözümü için ele alınan en son gelişme yeni Hal Yasası taslağı olarak görülmektedir. Yeni yasa taslağında temel olarak kayıtsız gıda alışverişinin kayıt altına alınması ve gıda enflasyonunun kontrol edilmesi amaçlanmıştır. Aracılık çerçevesinden değerlendirildiğinde yasa tasarısının komisyonculuk faaliyetlerine son vermesi ve işlemlerin kayıtlı tüccarlar

0,4

birim karlılık

İspanya’da bir domates üreticisi ortalama 0,33 EUR/kg maliyet ile ürettiği domatesi 0,62 EUR/kg’a satmakta ve bir birim maliyet ile 0,87 birim karlılık elde etmektedir. Türkiye’de ise benzer bir domates üreticisinin ortalama 1 birim maliyet ile elde ettiği karlılık piyasa ve üretim koşullarına göre de değişmekle birlikte 0,4 – 0,5 birim seviyelerinde seyretmektedir.

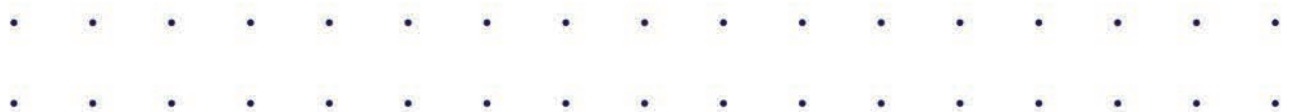
tarafından yapılmasını sağlaması üretici örgütlerine sağlanan avantajlar olarak sıralanabilir. Yasanın getireceği en önemli avantajlardan birisi de tüm satış noktalarında satışa sunulacak ürünlerin kalite standartlarına göre sınıflandırılması ve gıda güvenilirliğine uygun olarak satışa sunulmasının garanti altına alınması olarak görülmektedir.

SEKTÖREL ÖRGÜTLENME

Tarım sektöründe örgütlenme denildiği zaman öncelikle üreticilerin örgütlenmesi anlaşılır. Ancak tarım sektöründe üreticilerin örgütlenmesi kadar değer zinciri içerisinde yer alan tüm aktörlerin kendi aralarında da örgütlenmeleri ve iletişim halinde olmaları büyük önem arz etmektedir. Üretici örgütleri pazar entegrasyonu ve küçük işletmelerin birlikte hareket etmeleri açısından kritik bir rol üstlenebilmektedir. Üretici örgütleri, tarımsal üretimde yatay iletişimi sağlayarak piyasalara, girdilere, bilgiye ve hizmetlere erişimi kolaylaştırabilir.

FİNANSMANA ERİŞİM

Türkiye’de tarımsal örgütlenmenin önemli problemleri bulunmaktadır. Üretici örgütlerinin mevcut yasal düzenlemeler nedeniyle piyasaya erişimlerinde karşılaştıkları çeşitli sorunlar ilk sırada değerlendirilebilir. Ayrıca, üretici örgütlerinin tarımsal finansmana erişimi bireysel üreticilerle karşılaştırıldığında neredeyse yok derecesinde azdır. ■

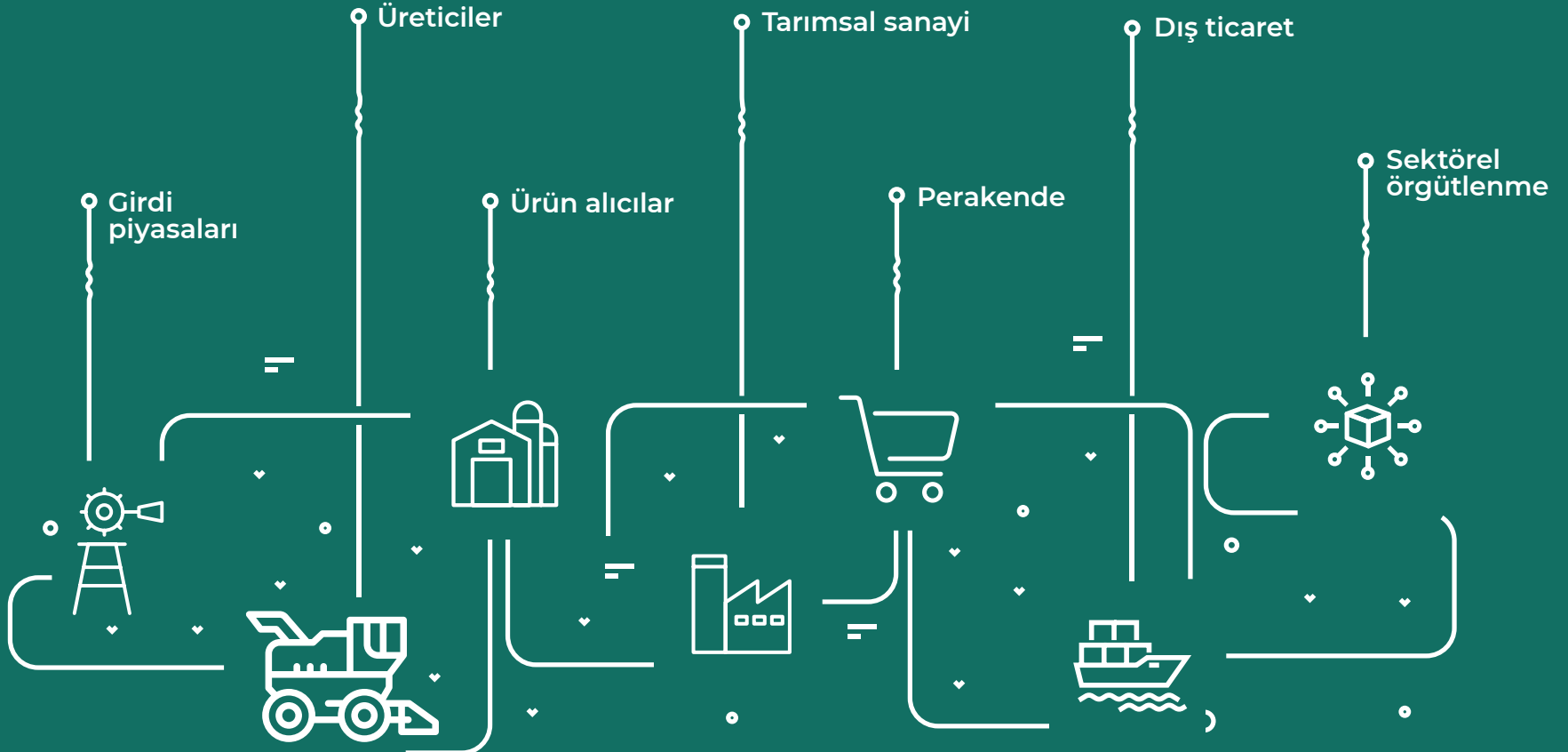
Hanehalkı Meyve-Sebze Harcamalarının Perakende Sektörüne Dağılımı (%)

ÜRÜN GRUBU	2018	2019
(Açık) Pazar	67,8	68,8
Bağımsız Süpermarketler	12,2	12,7
Zincir Marketler	10,3	8,8
Yerel Zincirler	5,1	4,4
Ulusal Zincirler	2,8	2,3
İndirim Marketleri	2,4	2,1
Bakkallar	1,7	1,6
Diğer (manav, sera vb. sebze meyve satan yerler)	8,0	8,1

Kaynak: Ipsos Hane Tüketim Paneli

Yaş meyve ve sebzenin perakende ticaretinde **organize perakendenin payı yalnızca %10** seviyelerinde olup, **yaş meyve ve sebze tüketiciye ağırlıklı olarak açık pazarlar aracılığı ile ulaşmaktadır**. Bu durum, özellikle yaş meyve ve sebze sektörünün perakende ayağında iyileştirmelerin sağlanabilmesi için dikkatin piyasanın büyük kısmını oluşturan açık pazarlara yönelmesi gerektiğini göstermektedir. Örneğin **kayıpların azaltılması** için önlemlerin öncelikle alınması gereken sektör açık pazarlardır. **Açık pazarlarda faal ve düzgün işleyen veri altyapısının kurulması** ve düzenli denetimi piyasada rekabet koşullarının artırılması için büyük önem arz etmektedir.

DEĞER ZİNCİRİ

Girdi piyasaları

- Girdi piyasalarında amaç: Toprak ve işgücü verimliliğinde artış
- Girdi piyasalarının önemi: Değer zincirinin ileri aşamalarında ve ekonomi genelinde yaratılacak katma değer

Üreticiler

- 2001 Tarım sayımına göre Türkiye'deki ortalama işletme büyüklüğü= 6 hektar
- 5 hektardan küçük işletmeler çoğunlukta (%67) ama toplam arazinin sadece %22'sini işletiyorlar
- Toplam arazinin %78'i ortalama ya da ortalamadan büyük işletmeler tarafından işletiliyor

Aracılar

- Komisyoncu ve tüccar: Tarım-gıda değer zincirinde üretici ve tüketici arasındaki her aşama aracı olarak değerlendirilir
- Yeni Hal Yasası:
 - *Tüccar-komisyoncu ayırımının ortadan kaldırılması*
 - *Üretici örgütlerinin şirketleşmesinin önünün açılması*
 - *Üretici örgütlerinin şirketleşmesinin önünün açılması*
 - *Yeni hallerde gelişkin altyapı zorunluluğu*
 - *Ürün standartları, kalite ve gıda güvenliği*

Tarımsal sanayi

- Gıda sektörü Türkiye'nin motorlu taşıtlardan sonra en büyük sanayi dalı
- Türkiye gıda sanayinde KOBİ ölçeğinde gıda işletmeleri Türkiye'nin çeşitli illerine dağılmış olmakla beraber yoğunluk batı bölgelerinde
- Sözleşmeli tarım: Gıda sanayinin piyasada oluşacak spot fiyat yerine, dikey eşgüdümle, önceden, kontrollü fiyat üzerinden çalışması
- Sanayicinin üreticilere sağladığı avantajlar: Girdi, teknik destek, pazarlama garantisi, finansman

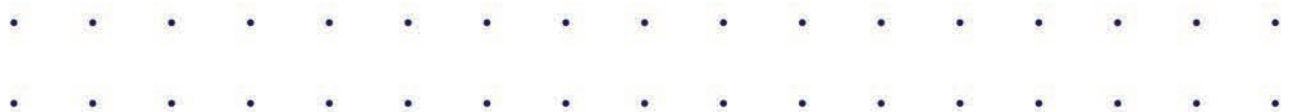
Perakende

- Türkiye'de perakende pazarında gıda ürünlerinin payı %62
- Gıda perakendesi içerisinde organize perakendenin payı: %30 seviyelerinde
- Organize perakendenin payı son yıllarda artış göstermektedir

Dış ticaret

- Türkiye tarım-gıda sektöründe son 20 yıldır net ihracatçı konumda
- İhracatın yıllık ortalama büyüme oranı %7.5
- Tarım-gıda sektörünün en rekabetçi alt sektörü: Meyve ve sebzeler
- İhracatın %75'i doğrudan tüketiciye yönelik ürünler
- Ağırlıklı ithal edilen grup: Ara mallar
- En yaygın ithal edilen ürünler (%70): Canlı hayvanlar, tahıllar, yağlı tohumlar, nebatî yağlar, yem sanayi girdileri, pamuk

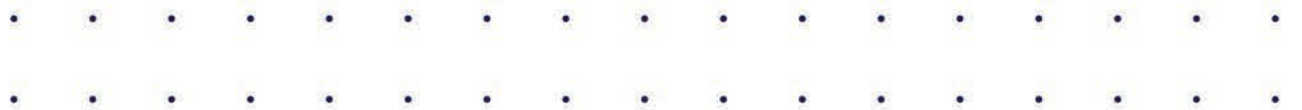
Sektörel örgütlenme

- Örgütlenmede ağırlık: Üretici örgütleri
- Üretici örgütü sayısı: 13.000'nin üzerinde
- Üretici örgütlerinin faaliyet gösterdiği alanlar: Girdi temini, tarımsal üretim, işleme, pazarlama
- Üretici örgütlerinin faydaları
 - *Tarımsal üretimde yatay iletişimi sağlama (piyasaya, girdiye, bilgiye ve hizmete erişim)*
 - *Ölçek yaratarak üyelerinin üretkenliklerini artırmasına, üretim maliyetlerini düşürmesine, kalite ve pazar standartlarını yakalamasına, işleme yoluyla katma değer yaratmasına, yeni ve yüksek değerli piyasalara ulaşmasına katkı*
 - *Ürün toplama ve tedarik yönetimi yoluyla üreticilerin pazar entegrasyonunu sağlama*
- Üretici örgütlerinin tarımsal pazarlamadaki etkinliğinin önündeki engel
 - *Üretici örgütleri ile üyeleri arasında ürünlerin toplanması ve pazarlanması konusunda bir bağlayıcılık ve mecburiyet bulunmaması ve finansmana erişim sorunu*
- Üretici örgütlerinin piyasaya erişememelerinin nedenleri
 - *Örgüt yöneticilerinin riskten kaçınmaları ve pazarlama konusunda yeterli beceriye sahip olamamaları*

Katma değerden daha fazla pay alan üretici

POLİTİKA ÖNERİLERİ

■ Adil Ticaretin Sağlanması
Konusunda Mevzuat
Hazırlanması

■ Değer Zinciri Finansman
Araçlarının Üretici Örgütlerinin
Finansmana Erişim
İmkanlarına Entegre Edilmesi

■ Değer Zinciri Seviyesinde
Kayıtlılığın Sağlanmasında
Altyapı Geliştirilmesi

■ Gıda, İçecek ve Tarım
Sektöründe Örgütlülük Yasal
Altyapısının Düzenlenerek,
Sektörde Yer Alan
Örgütlerin Tek Mevzuat
Altında ve Tek Kurum Altında
Toplanması

■ Oluşturulacak Kurum
Altında Üretici Örgütlerinin
Derecelendirmelerini
Kolaylaştıracak Bir Sistemin
Geliştirilmesi

■ Sektörde Yer Alan
Örgütlerin Denetim, İzleme
ve Değerlendirmesi için

Bağımsız Bir Kurum Yapısının
Oluşturulması

■ Sözleşmeli Üretim için
Yasal Mevzuatın Hazırlanması
ve Sözleşmeli Üretim
Uygulamalarında Denetim,
Bağlayıcılık ve Sözleşme
Yapılarının Düzenlenmesi

■ Tarım Sektöründe Alternatif
Kıymetlerin Teminat Olarak
Kabul Edilmesi ve Bu
Çerçeve de Lisanslı Depolar,
Üretici Örgütleri ve Belirli
Büyük lüğün Üzerinde
Olan Kurumlar ile Yapılan
İş Anlaşmalarının Teminat
İmkanlarını Sağlayacak Yasal
Altyapıların Geliştirilmesi

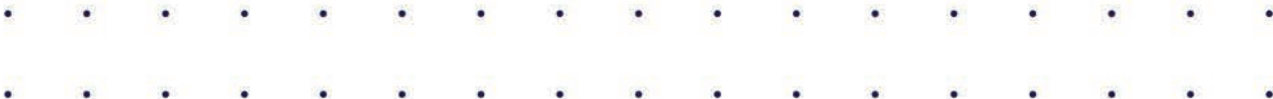
■ Tarım Sektöründe
Finansman Olanaklarını
Artırmak Amacıyla Sadece
Tarım Sektöründe Üretici
Örgütlerine Yönelik Olarak
Bir “Kırsal Kredi Garanti
Mekanizması” Geliştirilmesi ve
Uygulamaya Konulması

■ Tarımsal Ürünlerin
Fiyatlarındaki Dalgalanmaları
Önlemek ve Fiyat Riskini
Ortadan Kaldırmak Amacıyla
TARSİM Kapsamında Üretici
Gelirini Korumaya Yönelik
Gelir Koruma Sigortası
Uygulamalarının Devreye
Alınması

■ Üretim Girdilerinin Günlük
veya Haftalık Karşılaştırmalı
Fiyat Takip Altyapısının
Geliştirilmesi

■ Yeni Hal Yasası’nda
Komisyoncu-Tüccar Ayrımının
Ortadan Kaldırılması

■ Yeni Hal Yasası’nda
Üretici Örgütlülüğün
Güçlendirilmesine Yönelik
Fiziksel Üretici Örgütü
Kotalarının Kaldırılması ve
Üretici Örgütlerine Hal Dışı
Satış İmkanlarının Sağlanması

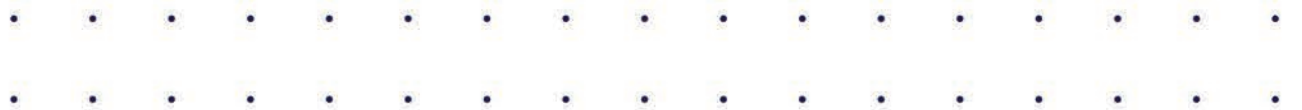
KADİR REMZİ ERTEN / ANKARA

Katma Değerin Artırılması, İnovasyon ve Dijital Tarım

Türkiye tarım ve gıda sektörleri ölçek ve çeşitlilik açısından dünyada lider ülkeler arasında yer almaktadır. Ancak ülkemizin, tarım sektöründe gelişen teknolojiler ile yenilikçi çözümlerin yaygın kullanımı ve hızlı adaptasyonunun yanı sıra yüksek katma değerli tarımsal üretim konularında akran ülkelerin bir miktar gerisinde kaldığı da gözlenmektedir. Üretimde sürdürülebilirlik baskılarının arttığı günümüzde tarım katma değerini artırıcı politika setini tasarlarken uygun politikaları sağlamak elzemdir.

İlgili raporun tamamına erişim için

Hızla artan dünya nüfusu ve süregelen iklim değişiklikleri tarım sektöründeki arz-talep dengesinin sürdürülebilirliği ile ilgili soru işaretleri oluşturmaktadır. Diğer yandan geniş bir etki alanına sahip teknolojik ilerlemeler tarımsal üretim kalıplarını kökünden değiştirmekte ve ciddi verimlilik/katma değer kazanımlarını da beraberinde getirmektedir. Tarım ve gıda ürünlerine ait değer zincirlerinin küreselleşmesi, gıda üretiminde yine küresel ölçekte bir iş bölümü sağlamaktadır. Bu gelişmeler, üretim teknolojilerindeki ilerlemelerin sunduğu olanakları tarımsal üretimde etkin bir biçimde kullanabilen ve küresel değer zincirlerine entegre olabilen ülkelere ciddi fırsatlar sunarken, bunlara ayak uyduramayan ülkeleri sürdürülebilirlik endişeleri, artan dışa bağımlılık ve düşük

katma değerli üretim başta olmak üzere bir dizi problemin içine itmektedir. Tüm bu gelişmeler, ülkeleri geleneksel tarım politikalarını gözden geçirmeye ve tarım teknolojileri, dijitalleşme, araştırma-geliştirme faaliyetleri, dış ticaret ve verimlilik/katma değer odaklı yeni tarım politikası araçları geliştirmeye yöneltmektedir.

TARIMDA KATMA DEĞER

Son 20 yılda gelir gruplarına göre dünya ülkelerinde tarım katma değerinin GSYH'ye oranında iki bulgu göze çarpmaktadır:

- Tarım katma değerinin milli gelire oranı milli gelir düzeyi arttıkça gerilemektedir.
- Tarım katma değerinin milli gelire oranı tüm gelir gruplarındaki ülkeler için zaman içerisinde belirgin olarak gerilemektedir.

%15

OECD tarafından yayınlanan "OECD-FAO Tarımsal Görünüm: 2019-2028" raporu 2019-2028 yılları arasında nüfus baskısı sebebiyle tarım ürünlerine olan talebin %15 dolayında artacağını belirtmektedir. Küresel olarak ekilen arazilerin artmadığı, hatta kimi ülkelerde azaldığı bir dünyada, öngörülen **%15'lik üretim artışı kuvvetli şekilde verim artışı ile sağlanmak durumundadır.**

#dijitalleşme

#katma değer #arz istikrarı #coğrafi işaret

#küresel değer zincirine entegrasyon

#tarım girişimciliği #akıllı tarım

KÜRESEL DEĞER ZİNCİRİNİN ARTAN ÖNEMİ

Ülkelerin tarım ürünlerine dair küresel değer zincirlerinin hangi aşamalarına katkı yaptıkları tarım katma değeri kazanımlarının miktarını da belirlemektedir. Yaygın görüşe göre hammadde (ya da birincil ürün) ihracatı yapan ülkeler katma değer kazanımlarından en az düzeyde faydalanırken, ara süreçlerde ürünleri işleyerek değer artırıcı ciddi katkı sağlayan ülkelerin katma değer kazanımları ise üst seviyede olmaktadır. İhracatta katma değer, küresel değer zincirine entegrasyon derecesi ve küresel değer zinciri üzerindeki sıralaması/yeri, bir ülkenin rekabet gücünü ölçen temel göstergeler arasındadır. Değer zinciri üzerinde

uluslararası rekabet arttıkça firmalar üzerindeki verimlilik ve standartlara uyma baskısı artmakta, kalite ve standartlar birbirine yakınsamaktadır. Bahsi geçen bu yeniliklere ve değişimlere yönelik olarak, özellikle dijital dönüşümde başarı sağlayan ve veri devrimine ayak uyduran ülkeler maliyetlerini düşürmekte ve üretkenlik kazanımlarını katlayarak sürdürmektedir.

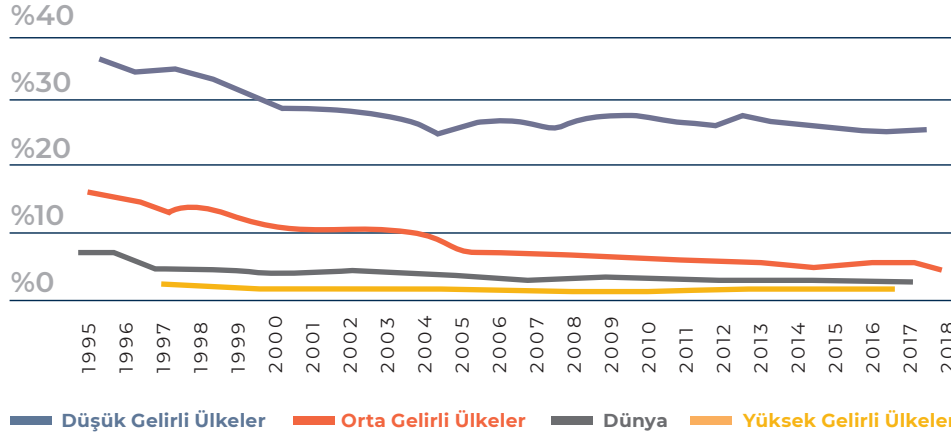
TARIMDA DİJİTALLEŞME

Tarımsal üretimde dijitalleşmenin en çarpıcı sonuçları katma değer üretiminde göze çarpmaktadır. Dijitalleşme üretim aktivitesini daha sistematik hale getirmekte, üretici ve tedarikçileri yeni pazarlarla bağlantılandırarak ticaret saikini artırmakta ve kamunun gözetim

kapasitesini de artırarak kalite standartlarına uymayı teşvik eden bir yapı oluşturmaktadır. Böylelikle tarım ve gıda sistemi, tüketicilerin ihtiyacını daha etkin biçimde karşılayan, verimli, esnek, kapsayıcı ve sürdürülebilir bir yapıya doğru evrilmektedir.

Dijitalleşmenin, getirdiği maliyet düşüşleri ile verimlilik/katma değer artışlarının, küçük ölçekli üreticilerin ve aile işletmelerinin dijital teknolojileri benimseme oranları ölçüsünde (ve buna yönelik olası teşvik ve desteklerin de katkısıyla) az gelişmiş ülkelerde yoksulluğu azaltıcı etki yapabileceği ve farklı kanallardan iktisadi kalkınmayı destekleyebileceği de düşünülmektedir. ■

Tarım Katma Değerinin GSYH'ye Oranı (%)

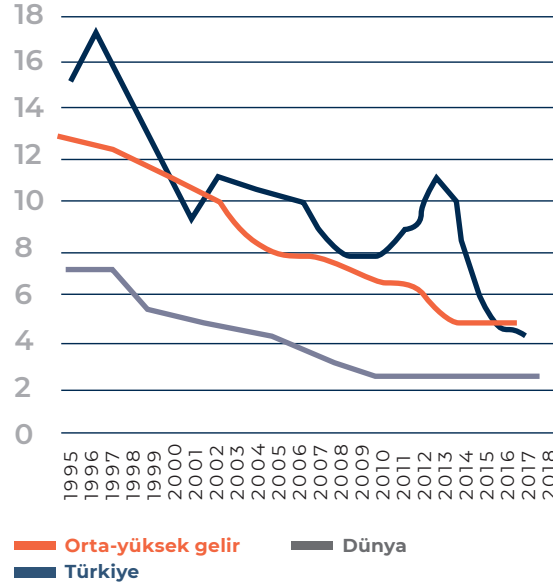

Kaynak: Dünya Bankası, Dünya Kalkınma Göstergeleri.

Türkiye'de tarım katma değerinin milli gelire oranınının 1990'lı yılların ortalarında %16-17'ler düzeyinde olduğu, ancak zaman içerisinde gerileyerek 2018 yılı itibarıyla %5,5 seviyelerine ulaştığı görülmektedir.

Ülkemizde tarım katma değerinin milli gelire oranı orta-yüksek gelir grubundaki ülkelerle benzer hareket ederken dünya ortalamasının üzerinde yer almaktadır.

Tarım katma değeri (GSYH'ye oran)

Tarım katma değeri
Kaynak: Dünya Bankası, Dünya Kalkınma Göstergeleri.

%7,8

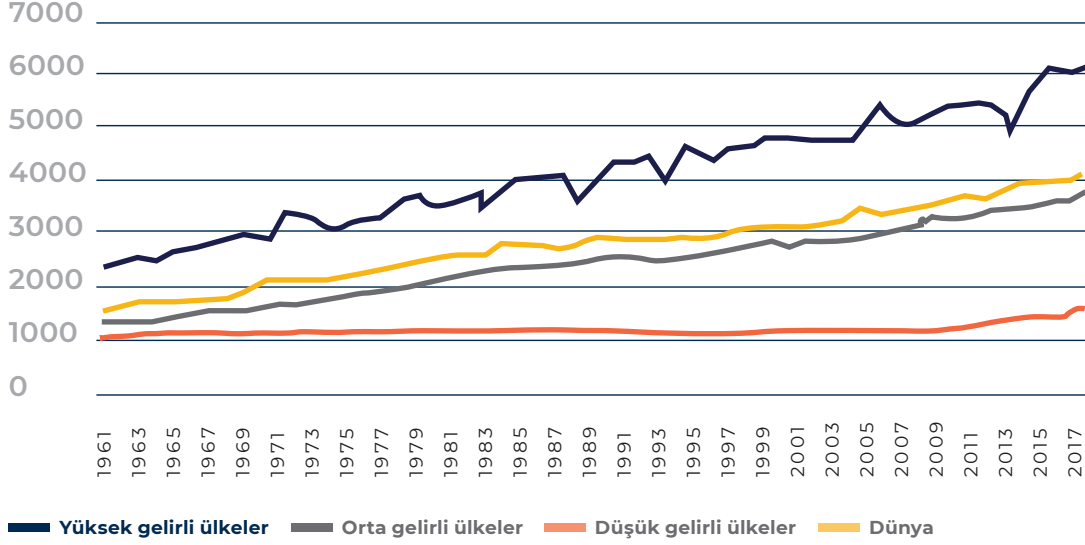
1990'lı yılların ortalarında dünyada ortalama %7,5 düzeyinde olan **tarım katma değerinin GSYH'ye oranı** günümüze kadar %50'den fazla azalarak %3,5 seviyesinin de altına gerilemiştir. Aynı oran düşük gelirli ülkelerde %34,7'den %25'lere; **Türkiye'nin de aralarında bulunduğu orta gelirli ülkelerde %15'ten %7,8'e**; yüksek gelirli ülkelerde ise %1,9'dan %1,3 seviyesine gerilemiştir.

Türkiye'de tarım katma değeri, 1980'lerden 2010'a kadar sürekli artış kaydederek 70 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. Ancak 2010 yılı sonrasında tarım katma değerinde 2018 yılına kadar keskin bir gerileme yaşanmış ve 44 milyar dolara düşmüştür. Söz konusu gerileme sadece kur ve toplam iktisadi aktivitedeki gelişmeler ile açıklanamayacak kadar keskindir.

44

MİLYAR \$

Hektar Başına Hububat Üretimi (Kg)

Hektar başına hububat üretim verimi (kilogram). Kaynak: Dünya Bankası, Dünya Kalkınma Göstergeleri.

1992 yılı itibarıyla orta-yüksek gelir grubundaki ülkelerin ortalama **hububat verimi** ile Türkiye'deki verim arasındaki fark, **hektar başına 500 kilogramdan** azken, 2018 yılında bu **fark 1200 kilogramın üzerine çıkmıştır**. Bu gözlem, ülkemizde tarımsal üretim verimlilik artışlarının benzer ülkelerin gerisinde kaldığını ima etmektedir.

Türkiye OECD ülkeleri içerisinde **Ar-Ge'nin GSYH'ya oranında en düşük değere sahip** ülkelerden biridir.

Sektörel bazda ise tarım sektörü diğer sektörlere göre daha düşük Ar-Ge payına sahiptir.

Türkiye'nin GSYH içinde Ar-Ge'ye ayırdığı pay %0,96 ile halen %1'in altındadır.

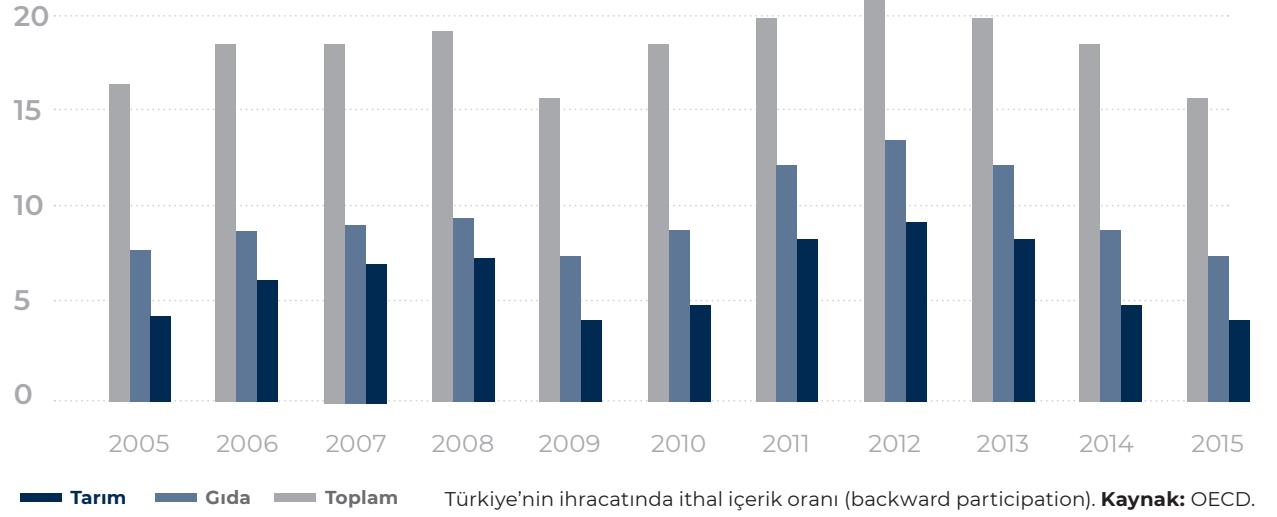
2015 yılında Türkiye'de tüm Ar-Ge faaliyetlerine yapılan yatırım 20,84 milyar TL iken **tarımsal Ar-Ge** **harcaması 0,78 milyar TL** ve **gıda Ar-Ge** **harcaması 0,12 milyar TL** olarak **gerçekleşmiştir**.

%0,96

Türkiye menşeli içeriğin dünya ihracatındaki oranında belirgin bir artış görülmemektedir. OECD ortalamaları ile kıyaslandığında Türkiye'nin işlenmiş ve işlenmemiş gıda ürünlerinde ileriye doğru katılım oranı OECD ülkelerine benzer performans sergilemektedir. Ancak Türkiye'de özellikle işlenmemiş gıda ürünlerine sağlanan doğrudan ve dolaylı ihracat destekleri göz önüne alındığında zaman içerisinde tarım ve gıda ürünlerinin ileriye doğru katılım oranlarında gözlenen ilerleme yetersiz kalmaktadır.

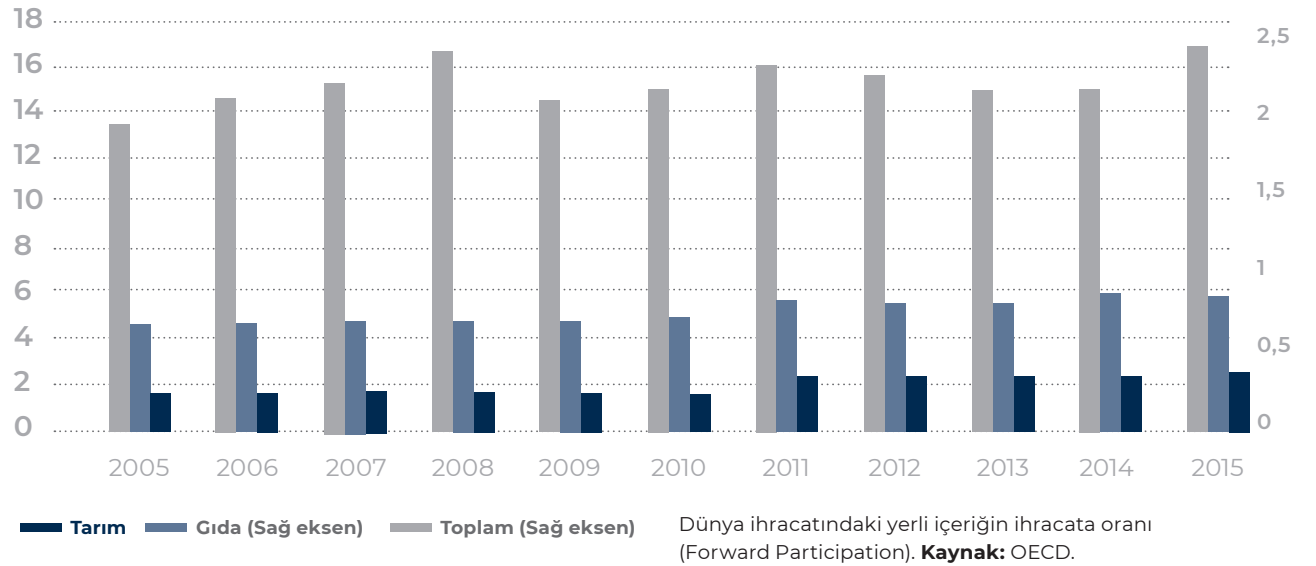
İhracatta İthal İçerik Oranı (% , Türkiye)

%11

Ülkemizde toplam, birincil tarım ve işlenmiş gıda ihracatında OECD ortalamalarının üzerinde ithal içerik kullanılmaktadır. **İthal içerik kullanımı** 2005-2015 döneminde belirgin olarak artmış; **birincil tarım ürünlerinde %4'lerden %11'lere**; işlenmiş gıda ürünlerinde ise %7'lerden %13'lere **ulaşmıştır**. Ülkemiz sadece ithal içerik kullanım oranı seviyesinde değil, ithal içerik kullanımının artış hızı anlamında da OECD ülkeleri **ortalamalarının üzerindedir**.

Dünya İhracatındaki Yerli İçeriğin İhracata Oranı (% , Türkiye)

AKILLI TARIM TEKNOLOJİLERİ

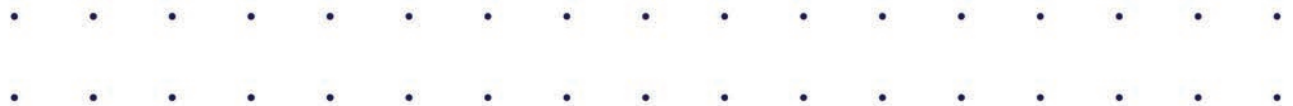
Hassas tarım arazide belirli bir bölge ve ürün hakkında verinin yoğun şekilde kullanıldığı yeni üretim ve yönetim yöntemlerini içermektedir. Örneğin, sensör teknolojileri ve uygulama yöntemleri üretim süreçlerini ve büyüme koşullarını optimize etmek için kullanılır. Bu sayede, çevresel olumsuz etkiler azaltılmakta ve aynı zamanda kaynak ve maliyet verimliliği de artabilmektedir.

E-tarım kavramı bilgi işlem teknolojilerini tarıma odaklanan yenilikçi yollar tasarlama, geliştirme ve uygulama amacını içerir. Burada hedef tarımsal paydaşların mümkün olan en iyi kararları almasına ve mevcut kaynakları en verimli ve sürdürülebilir şekilde kullanmasına yardımcı olabilecek değerli bilgilere erişimi geliştirerek tarımsal ve kırsal kalkınmayı artırmaktır.

2020 yılı sonunda tarımsal veri toplayan cihazların ulaşması beklenen sayı

75 MİLYON

GİRDİ
TEDARİĞİ

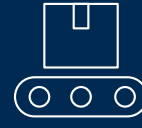
ÜRETİM

HASAT

TOPLAMA
DEPOLAMA

İŞLEME
PAKETLEME

NAKLİYE
DAĞITIM

TOPTAN
PERAKENDE

TÜKETİM

GIDA ARZ ZİNCİRİ YÖNETİM SİSTEMLERİ

Akıllı
Paketleme,
Akıllı
İçerik

Tüketici Davranışlarını, Sağlığı ve
Beslenmeyi Takip

Yeni Nesil Entegre Perakende Sistemleri

HASSAS TARIM

Tarım Robotları

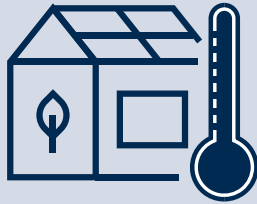
Telematik ve Konumlama

Tarla Üzeri Sensörler ile
Durum Takibi

Uzaktan Algılama

Bilgisayar
Kontrollü
Uygulama

Veri
Takip
Sistemleri

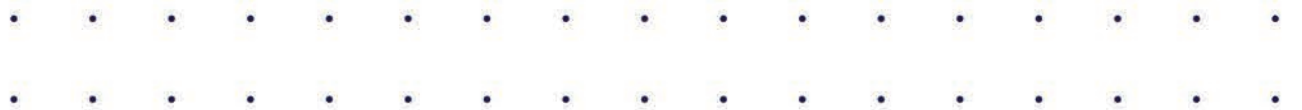

Veri Analitiği ve Karar Destek Çözümleri

Dijitalleşme verimlilik ve katma değerdeki artışın yanı sıra **üreticinin gelirini artırma; fiyat oynaklığını azaltma** ve atık miktarını düşürme; zaman maliyetlerini ve diğer maddi maliyetleri azaltma ve iklimsel şartların verime etkisine dair daha etkin bir tahmin çerçevesi oluşturmada **önemli rol oynamaktadır.**

Katma değerin yükseltilmesine yönelik ürün ve üretim odaklı mekanizmalar

POLİTİKA ÖNERİLERİ

■ **Ürünün niteliğine göre geleneksel ve/veya yükselen yöntemler kullanılarak üreticinin katma değerden alacağı payı artırmayı önceliklendirme**

- Organik, yerel/endemik, coğrafi işaretli ve diğer nadir bulunan özel ürünlerin üretimini teşvik etme
- Tarımsal üretim danışmanlığı (modern tarım teknolojilerinin kullanımını özendiren hizmetler dahil), kontratlı üretim hizmetleri, ulaştırma hizmetleri, ticaret hizmetleri ve inşaat/kurulum hizmetleri gibi doğrudan hizmet sağlamayı destekleme

■ **Tarım ve gıda ürünlerine dair dış ticaret politikalarının revize edilmesi**

- İşlenmiş ürünlere küresel değer zincirine daha güçlü entegrasyonu destekleme
- İthal girdi kullanımında seçiciliğe özen gösteren (bir yandan üreticiyi korurken, diğer yandan stratejik önemi olan sektörlerde sürekliliği gözetilen ve üretim yapısını bozmayacak strateji ve uygulamalarla

desteklenen) bakış açısı

■ **Nitelikli işgücünü tarımsal üretime yönlendirmek ve nitelikli tarım girişimciliğini destekleme**

- Tarım girişimciliği konusunda uzmanlaşmış vizyonlu ve kurumsal oluşumlar
- Katma değeri artıracak teknoloji/dijitalleşme yatırımlarını destekleme
- Tarım girişimciliğini ve agroturizmi destekleme

■ **Kamunun piyasalarda düzenleyici ve denetleyici olduğu; tarım teknolojilerine odaklanmış kapsayıcı bir strateji belgesini ve yol haritasını hazırlaması**

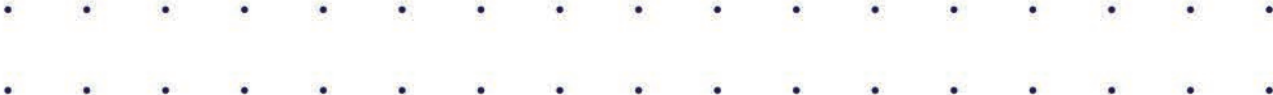
■ **Ayrıntılı şekilde kurgulanmış, modellenmiş, finansman olanaklarının üzerinde çalışılmış, farklı paydaşların bir araya geldiği, tekrarlanabilir, ölçeklendirilebilir ve sürdürülebilir tarım teknolojileri kümelenmelerinin**

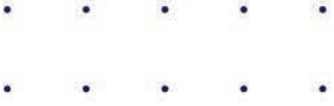
gerçekleştirilmesi

■ **Pilot ölçekte, hem ölçüm yaparak hem de işleyişi yerinde görerek teknolojinin benimsenmesini kolaylaştıracak “kullanım senaryoları” (use-case) oluşturulması**

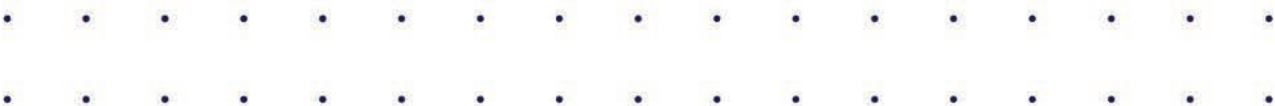
■ **Sektör içerisinde teknoloji adaptasyonuna yönelik koordinasyonun sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için kurumsal yapının güçlendirilmesi**

BÜLBÜL ÖZBAYRAM / GİRESUN

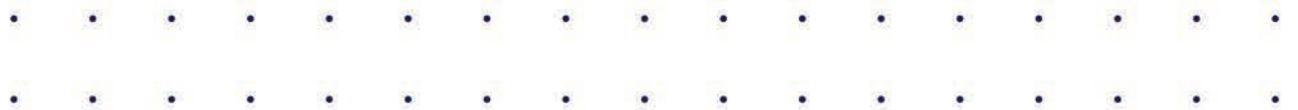

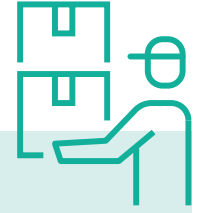
Lojistik ve Gıda Zincirinde İyileştirmeler

Tarım-gıda değer zincirinde lojistik faaliyetler, kayıpların önemli bir kısmını oluşturması; gıda güvenliği ile ilgili riskler barındırması; maliyetleri ve enflasyon oranını etkilemesi sebepleriyle önemli bir role sahiptir. Bu bağlamda, tarım-gıda lojistiğini iyileştirmeye yönelik; zincirdeki uçtan uca lojistik faaliyetleri entegre edecek; verimliliği artıracak kapsayıcı bir yaklaşım gerekli görölmektedir.

İlgili raporun tamamına erişim için

Tarım-gıda tedarik zincirinin her aşamasında lojistik faaliyetleri söz konusu olmaktadır. Zincirde yer alan üretici; küçük çiftçi, büyük çiftçi veya tarım işletmesi olabilmektedir. Doğal olarak, zincirde satış kanalına ve bölgeye göre lojistik faaliyet farklılıkları oluşmaktadır. Bu zincirde kayıplar yüksektir ve kayıpların yüksek olduğu, değer yaratmayan faaliyetlerin ortadan kaldırılması gerekmektedir.

TARIM-GIDA TEDARİK ZİNCİRİNDE KAYIPLAR

Taze meyve ve sebzelerin hasat sonrası kayıpları gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında farklılık arz etmektedir ve sırasıyla tahmini düzeyler %5-35 ve %20-50 olarak raporlanmıştır. Ülkemizde yılda değeri yaklaşık 80 milyar lirayı bulan yaklaşık 50 milyon ton yaş meyve ve sebze üretilmektedir, ancak söz konusu gıdalar tarladan sofraya ulaşıncaya kadar önemli kayıplara uğramaktadır.

Tarımsal ürünlerin nihai kullanıcıya ulaşana kadar yaşanan kayıpların

çoğu, hasat yöntemlerinde yanlış uygulamalar, ürünün iklim koşullarından korunamaması, uygun olmayan paketleme sonucu sarsılma-sıkışma-delinme-darbe hasarlarının oluşması, ön soğutma gerektiren ürünlerde soğutma uygulanmaması, ürünlerin kalite standartlarına uygun olmaması, katma değer yaratmayan elleçleme (yeniden paketleme, gereksiz taşıma) işlemlerinin fazlalığı, ürünün doğru koşullarda depolanmaması ve yanlış taşıma araçları kullanılmasından kaynaklanmaktadır.

AMBALAJLAMA VE STANDARTLAR

Kayıpların azaltılması, maliyetlerin düşürülmesi, taze ürünün raf ömrünü ve kalitesini artırmak için;

- Çevre dostu ve düşük maliyetli ambalaj malzemelerinin geliştirilmesi,
- Ambalajlama eğitim ve dokümantasyon faaliyetlerinin artırılması,
- Yenilikçi paketleme teknolojilerinin geliştirilmesi,
- Yer tasarrufu sağlayacak,

#tedarik zinciri #gıda güvenliği

#kayıpların azaltılması

#dijital lojistik platformu

elleçlemeyi kolaylaştıracak ürün ömür çevrim maliyeti düşük ambalajların geliştirilmesi ve

- Eysel ve ev dışı tüketimine yönelik ambalaj ve paketlemenin etkin talep tahminlerine ve siparişlere göre kaynağında (üretim lokasyonunda paketlenen evlerinde) yapılması gerekmektedir.

Etkin lojistik sistemler kurabilmek için ürün ve ambalaj standartlarının aşağıdaki başlıkları içermesi gerekmektedir:

- Kalite (görünüm, renk, tat, koku, tolerans)
- Boyut/Gramaj (değer ve tolerans)
- Lojistik (ambalaj/paket, etiketleme, taşıma, depolama ve genel)
- Gıda Güvenliği (mikrobiyolojik, bulaşanlar, pestisit, plastik ambalaj, etiketleme)

LOJİSTİĞİ İYİLEŞTİRMEYE YÖNELİK EĞİMLER

- Lojistik faaliyetlerin dijitalleşmesi

- Zincir içi işbirlikleri ve entegrasyon
- Gıda vadileri ve lojistik ağlar gibi ekosistem oluşturmaya yönelik girişimler
- Küçük tarım ve gıda üreticilerini güçlendirecek, kapsayıcı kümelenmeler

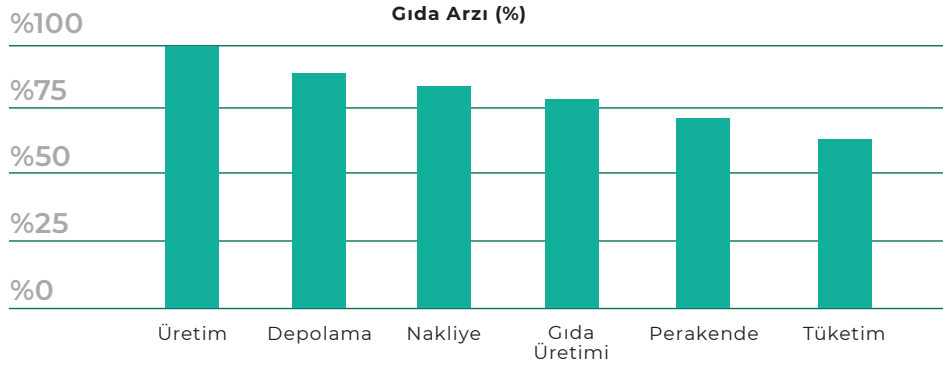
LOJİSTİKTE DİJİTALLEŞME

Gelişen teknolojiler sayesinde dijitalleşme, günümüzde verimlilik ve rekabetin vazgeçilmez koşulları arasında gösterilse de lojistik sektöründe süreçlerin dijitalleşmesinin kolay olmadığı ve sektörün dijitalleşmenin henüz başlangıç aşamalarında olduğu söylenebilir. Dijital lojistik yeni nesil web tabanlı, kurumsal lojistik uygulamalarını mümkün kılarak lojistik hizmet sağlayıcı ile tedarik zincirinin diğer ilgili oyuncuları arasındaki işbirliğini destekler, zincir boyunca izlenebilirliği ve lojistik süreçlerle ilgili kayıpların azalmasını sağlar. ■

Türkiye'de kayıplar

- Hasat sırasında %4-15,
- Ürünlerin pazara veya hale taşınması sırasında %2-8,
- Pazara hazırlık aşamasında %5-15,
- Depolama sürecinde %3-10 ve
- Tüketici aşamasında %1-5 olmak üzere toplamda yaklaşık %15-50 arasındadır.

Tarım ve Gıda Tedarik Zincirindeki Kayıp Oranları

Kaynak: FAO, 2013.

%40

Tarım-gıda tedarik zincirinde ürünlerin yaklaşık 3'te 1'i zincir boyunca kaybolmaktadır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki **kayıpların %40'ı lojistik süreçlerinde** (depolama, nakliye ve paketleme), gelişmiş ülkelerdeki kayıpların %40'ı ise perakende ve tüketim süreçlerinde **olmaktadır**.

Tarım ve Gıda Tedarik Zincirindeki Kayıp Oranları (%)

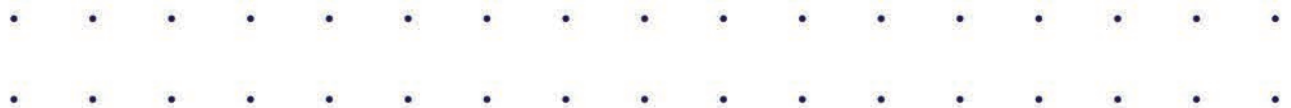
ÜRÜN GRUBU	TARIMSAL ÜRETİM	HASAT SONRASI YÜKLEME VE DEPOLAMA	İŞLEME VE PAKETLEME	DAĞITIM	EVSEL TÜKETİM	TOPLAM
Tahıllar	5,1	4	2	1	5	17,1
Kök ve Yumru Ürünler	7	5	2	3	2	19
Yağ Tohumu ve Bakliyat	15	6	7	1	4	33
Meyve ve Sebzeler	20	8	10	10	5	53
Et	10	0,2	5	0,5	1	16,7
Balık ve Deniz Ürünleri	10	0,02	0,04	0,01	2	12,07
Süt	10	1	1,5	6	1,5	20
Yumurta	6	1	2	1	0,01	10,01

Kaynak: Metro Toptancı Market, TÜBİTAK Projesi, 2012

// GELENEKSEL TARIM-GIDA LOJİSTİÇİ //

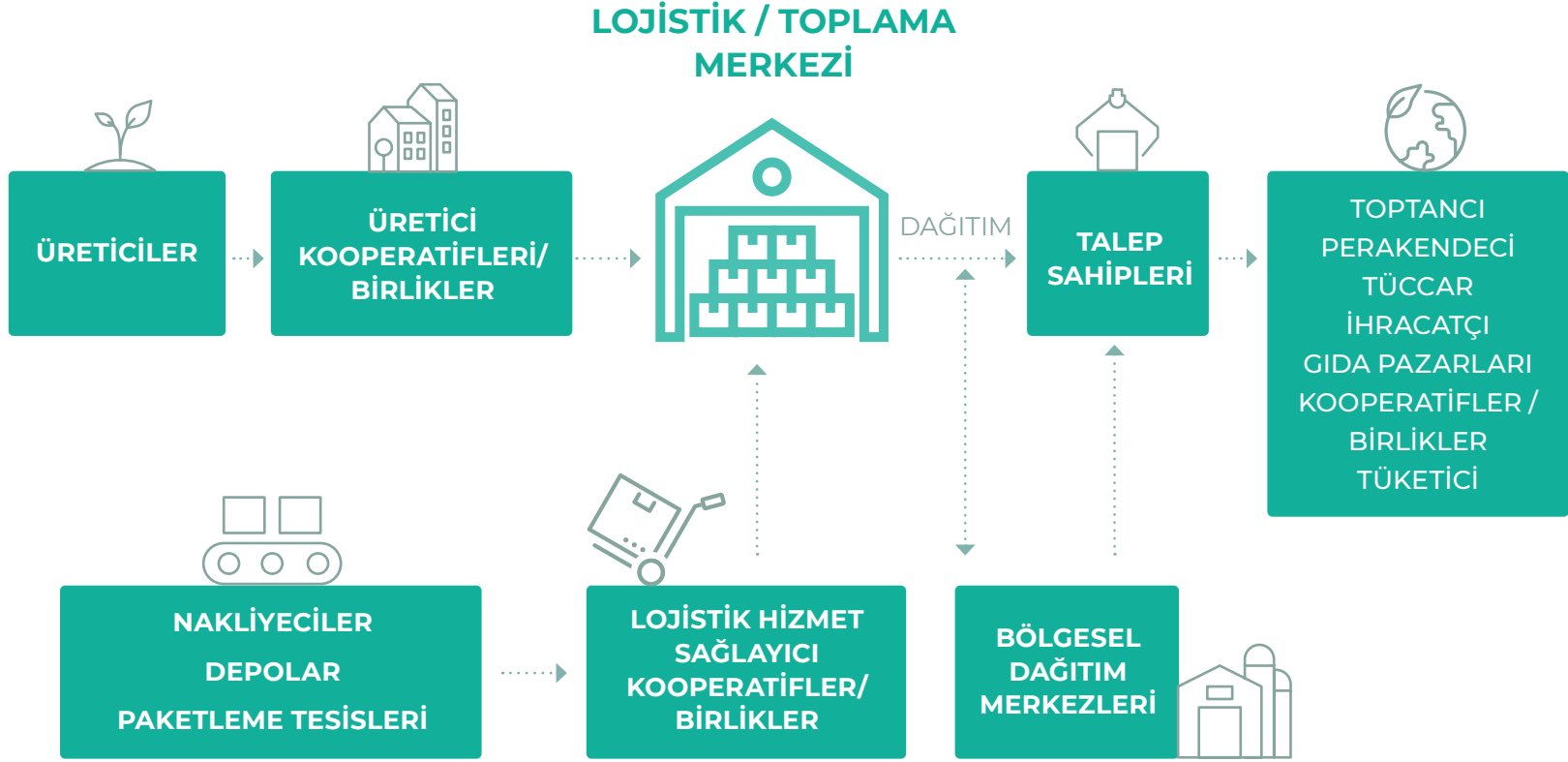
Geleneksel tarım-gıda tedarik zincirinde çok sayıda aşama ve elleçleme vardır. Bu durum hem tüketiciye sunulan ürünün maliyetini ve teslim süresini hem de ürün kaybını artırmaktadır. Bu lojistik yapıda tarla veya bahçelerden toplanan ürünler toplama merkezi ve/veya üretici hallerine getirilmektedir. Buralarda satılan ürünler tüketici hallerine, fabrikalara, zincir market depolarına taşınmaktadır. Tüketici halleri ile tüketici arasında ise perakendeciler bulunmaktadır. Doğal olarak, tüccarın ürünü üretim yerinden alması gibi alıcının türüne göre farklı lojistik akışlar da olabilmektedir.

DİJİTAL LOJİSTİK PLATFORMU

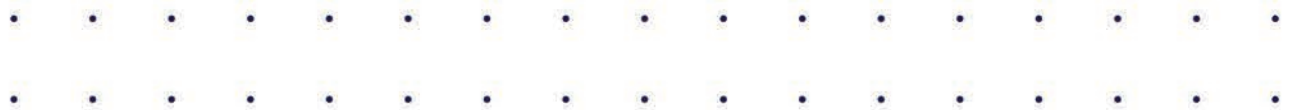
SİPARİŞ, TEDARİK, PLANLAMA, TESLİMAT

Özellikle küçük üreticiler ile küçük lojistik şirketleri ve nakliyeciler için karşılıklı erişimi kolaylaştıracak, faaliyetleri planlayacak ve yönetecek bir yapı, **verimsizlikleri önemli ölçüde azaltarak zamandan ve maliyetten tasarruf sağlayacak**; geri dönen ürünleri ve **ürün kayıplarını azaltacaktır**. Küçük işletmecilerin (üretici ve lojistik hizmet sağlayıcı) lojistik süreçlerde yeni dijital araçlar kullanımının konsolidasyonu, e-ticareti, mobil ticareti, izlenebilirliği ve **gıda güvenliğini artıracak; araçları azaltarak tedarik zincirlerini kısaltacaktır**. Bunları gerçekleştirebilecek bir model ile üretici örgütleri, kooperatifler ve dijital platform yoluyla üretici, nakliyeciler, girişimci ve ilgili oyuncular ilişkilendirilebilecektir.

Tarladan sofraya verimli, maliyet etkin ve gıda güvenliği odaklı yaklaşım

POLİTİKA ÖNERİLERİ

- Tarım-Gıda Lojistiğini İyileştirmeye Yönelik Teşvik ve Destekler Sağlanması
- Ulusal Gıda Vadisi/Gıda Parkı Kurulması
- Gıda Üreticileri, Perakendeciler için Lojistiği Etkinleştirecek İş Modelleri
- Gıda Pazarları Kurulması
- Yalın ve Çevik bir Tarım-Gıda Tedarik Zinciri Oluşturulması
- İyi Lojistik ve Tedarik Zinciri Uygulamalarının Oluşturulması ve Tanıtılması
- Lojistik Faaliyetler, Veri Toplama ve Analiz Etkinliği ile İzlenebilirliğin Artırılması
- Tarım-Gıda Lojistiğinden Uluslararası Anlaşmalara Uyumun Sağlanması
- Merkezi Planlamaya ve Kaynakların Ortak Kullanımına Geçilmesi

- Ürün, Ambalaj ve Lojistik Standartlarının Oluşturulması

- Lojistik Faaliyetlerde Çevresel Duyarlılığın Artırılması

- Tarım ve Lojistik Master Planlarının Uyumlaştırılması

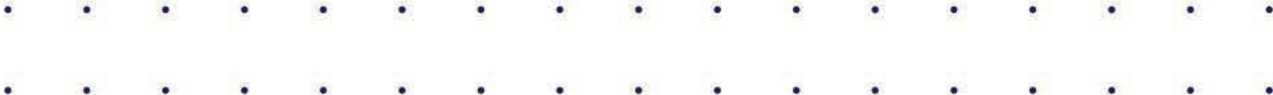
- Toptancı Hallerinin Geliştirilmesi

- Üretici ve Tüketici arası Süre ve Maliyet Kayıplarının Azaltılması

- Uluslararası Tarım-Gıda Ürünleri Ticaretinin Geliştirilmesi

- Tarım-Gıda Lojistiğinde Dijitalleşme Düzeyinin ve Entegrasyonun Artırılması

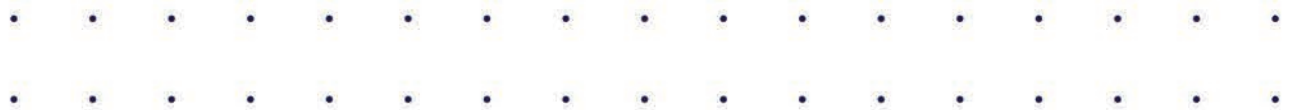
AYTAÇ ÖZCAN / TRABZON

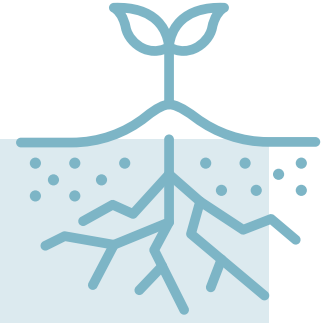
İklim Değişikliği Etkisinde Tarımsal Arzın Sürdürülebilirliği

İklim değişikliği sektörel seviyede dünya ve Türkiye tarımını doğrudan etkileyen ve giderek büyüyen bir risk ve kırılganlık kaynağı olmaktadır. Bu çerçevede, tarımsal ürün arzının sürdürülebilir kılınması için iklim değişikliğinin gözlenen ve öngörülen etkilerine yönelik orta ve uzun vadeli (2030 ve 2050) tarım politikalarının belirlenmesi gerekmektedir.

İlgili raporun tamamına erişim için

Son yıllarda, sıcak hava dalgaları, kuraklık, orman yangınları, seller, siklonlar ve kasırgalar gibi aşırı hava olaylarının sıklığı ve şiddeti artmaktadır. Son dönemde, Doğu Akdeniz, Orta Doğu ve Afrika'da artan sıklıkta yaşanan kuraklıklar, Avrupa'daki sıcak hava dalgaları, Güney Doğu Asya'daki sel felaketleri, Kuzey Amerika ve Avustralya'daki yangınlar ve Karayipler'deki siklonlar, artan aşırı iklimsel olayların örneklerindedir.

SICAKLIK ARTIŞI

Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) son raporunda 2050 yılı itibarıyla sıcaklık artışlarının 2,5-3°C civarında olacağı, yüzyıl sonunda ise artışların 6°C'yi bulacağı öngörülmektedir. 1°C'lik sıcaklık artışının yarattığı gözlenen etkilerin son derece büyük olduğu dikkate alınarak, 6°C'lik sıcaklık artışının yaratacağı ekonomik, sosyal ve çevresel risklerin, iklim değişikliğini insanlık tarihinin karşı karşıya kaldığı en büyük risk haline getirdiği söylenebilir.

YAĞIŞLARDA AZALMA

Türkiye'de uzun vadeli ortalama yıllık ve aylık toplam yağış eğilimi incelendiğinde yağışların genel olarak düşüş eğiliminde olduğu görülmektedir. Ayrıca, 1980'den bu yana, Kuzey ve Doğu bölgelerinde yağışlarda bir artış olurken, Orta, Güney ve Batı bölgelerinde düşüş gözlenmiştir. Ayrıca 2050'den itibaren Doğu Karadeniz Bölgesi hariç yağışta 250-300 mm'ye varan azalmalar öngörülmektedir.

TARIMDA YÜKSEK RİSK

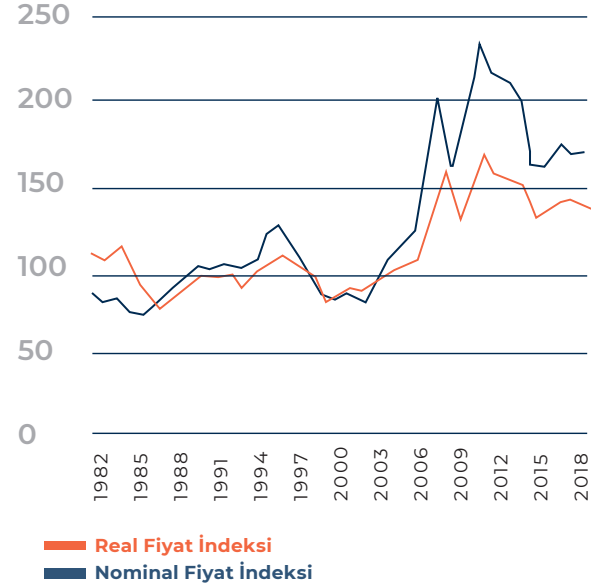
İklim değişikliğinin doğa ve insan üzerindeki etkisi artık net bir şekilde gözlemlenmeye başlamıştır.

Özellikle 2000'li yıllarda yapılan bilimsel çalışmaların öngördüğü üzere, iklim değişikliğinin etkileri insan ve doğa sistemlerinde doğrudan gözlenmeye başlamıştır. İklim değişikliğinden, farklı toplumsal katmanlar etkilenmekte, ekonomik sektörlerde iklime bağlı riskler artmakta, ekosistemlerin

%84

İklim modellerinin sonuçlarına dayanılarak yapılan ekonomik modeller, **iklim değişikliğinin yaratacağı fiyat artışlarının ürün bazında %84'ü bu-lacağını tahmin etmektedir.** Gıda fiyatlarındaki artışlar, iklim stresinin yokluğunda bile hem kırsal hem kentsel alanda önemli ölçüde yoksullaştırıcı etkiler yaratmakta ve yerel düzeyde gıda güven-cesizliğine neden olmaktadır. İklimle bağlı verim kayıpları ve dalgalanması, gıda fiyatlarındaki ani artış risklerini yükseltmektedir. Bu etkiler, zaten 2007 sonrası yükselmiş olan ve dalgalı seyreden piyasa eğilimine de eklenmektedir.

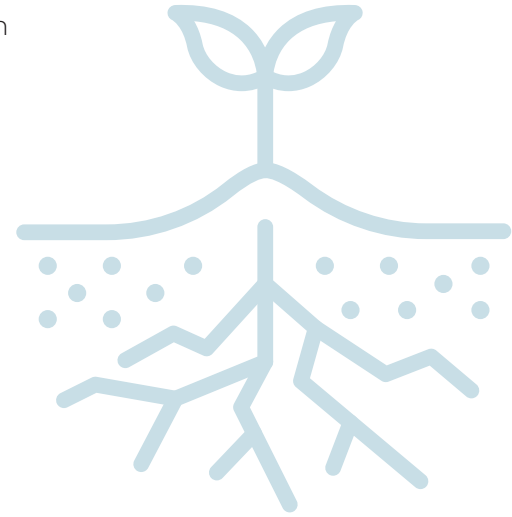
Kaynak: FAO Gıda Fiyatı İndeksi, 2019

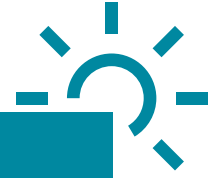
dengeleri bozulmakta, toprak, su, orman varlıklarında ve biyoçeşitlilikte önemli kayıplar ve kırılganlıklar oluşmakta, gıda arzı da tehlikeye girmektedir.

Bu olaylarla ilgili kayıp ve hasar, gelişmekte olan ülkelerde çok daha yoğun olarak gözlemlenmektedir. İklim değişikliği nedeniyle ortaya çıkan küresel hasar 1992-2014 yılları arasında dört kat artarak 100 milyar dolara ulaşmıştır.

İKLİM ODAKLI POLİTİKALAR

Türkiye için önümüzdeki 10 ve 20 senenin tarım politikaları belirlenirken, 2-3°C sıcaklık artışı ve bu artışın iklim üzerine yaratacağı etkiler varsayım senaryosu olarak ele alınmalı ve politika planları bu çerçevede yapılmalıdır. ■

1,1-1,3 °C'LIK SICAKLIK ARTIŞI GAYRİ SAFİ YURTIÇİ HASILA DEĞİŞİMİ

2030-2034

-%1,00

2040-2049

-%1,41

Tarımsal üretim faaliyetlerinin iklim değişikliğinden önemli derecede etkilenmesi beklenmektedir. 2050 yılına yaklaşıldıkça hemen hemen bütün bölgelerde verim kayıpları artmaktadır. **En yüksek etki İstanbul, Bursa, Konya, Kayseri, Batı Karadeniz** bölgesi dahilindeki tüm IBBS-2 bölgelerinde görülmektedir. Diğer taraftan, İzmir,

Trabzon ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki IBBS-2 bölgeleri iklim değişikliğinden göreceli olarak daha az etkilenmektedirler. **2030-2039 yılları arasında ortalama verim kayıpları %6-7 civarında iken 2040-2049 arasında verim kayıplarının ortalaması %8-9 seviyesine ulaşmaktadır.** Genel olarak, iklim koşullarındaki değişimin

etkisi yalnızca tarım sektörü aracılığıyla simüle edilse dahi, etkiler ekonominin geri kalanına da belirgin bir şekilde nüfuz etmektedir. Reel **GSYH'da ilk periyotta %1, ikinci periyotta ise %1,4'lük bir düşüş görülmektedir.**

Küresel ortalama sıcaklıktaki her bir santigrat derece artışın, küresel ortalama arazi verimlerini **buğdayda %6, mısırdaki %7,4, pirinçte %3,2 ve soya fasulyesinde %3,1 azaltacağı** öngörülmektedir. Dünya genelinde yayınlanan literatürde kullanılan bin civarında model sonucunu değerlendiren IPCC, 3 derecelik sıcaklık artışları için (2050 yılı civarında) **%25-50 seviyesinde verim kayıpları** öngörmektedir.

Bununla birlikte, tahıllarda yıllık verim değişkenliğinin de artacağı öngörülmektedir. Tahıl ürünleri fiyat esneklikleri düşük birincil tüketim ürünleri olduğu için yıllık değişkenlikler uluslararası piyasalarda risk algısını artırmaktadır.

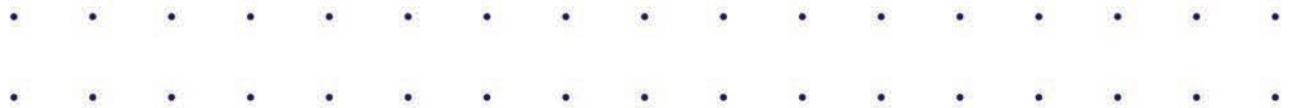
#iklim stratejisi
#tarım politikaları
#uyum stratejileri
#uyum fonu

10°C+

IPCC raporuna göre 21. yüzyıl sonunda **günlük maksimum sıcaklık artışının 10°C'nin üzerinde gerçekleşmesi** yüksek olasılıktır. Bütün bu gelişmelerin her türlü tarımsal faaliyet üzerinde olumsuz etki yaratması kaçınılmaz olacaktır.

ENDER PEKŞEN / SAMSUN

1991-2012 referans dönemine göre 2021-2050 dönemindeki fındık, kayısı ve üzüm verimliliği değişimini öngören modelleme sonuçları şöyledir:

(Not: Resmi veri kaynaklarındaki ölçüm ve raporlama eksiklikleri ve kullanılan iklim ve ürün modellerinin belirsizlikleri dikkate alınmak koşuluyla)

 Kayısı: Türkiye 985,000 ton ile taze kayısı üretiminde birinci sırada yer almaktadır. 2017 yılı dünya taze kayısı ihracatında 64,000 ton ile Türkiye ikinci sırada yer almaktadır. Yine aynı yıl Türkiye dünya kuru kayısı ihracatında birinci sırada olarak küresel 140,000 tonluk kuru kayısı ihracatının yaklaşık %68'ini gerçekleştirmiştir.

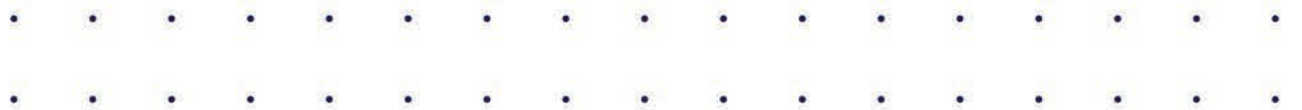
 Fındık: Türkiye, dünya iç fındık ihracatının yaklaşık %65'ini karşılamaktadır.

 Üzüm: 2017 yılı istatistikleri dikkate alındığında, küresel olarak yaklaşık 7 milyon hektar bağ alanı bulunmakta ve yaklaşık 75 milyon ton yaş üretim yapılmaktadır. Türkiye hem bağ alanı sıralamasında hem yaş üzüm üretiminde dünya sıralamasında önemli bir konumdadır. Bunun yanı sıra dünya kurutmalık üzüm üretimi 1 milyon tonun üzerinde olmakla birlikte, Türkiye 2017-2018 sezonunda 310.000 tonluk üretim miktarı ve %27'lik üretim payı ile bu alanda dünyada birinci sırada yer almıştır.

İklim değişikliği önemli bir tarımsal ürün ihracatçısı olan Türkiye'nin küresel seviyede rekabetçi olduğu ürünleri de doğrudan etkileyecektir. Önemli bir kısmı çok yıllık bitkilerden oluşan ihracat ürünlerinin genellikle belli bölgelerde yoğunlaşması iklimle bağlantılı riskleri artırmaktadır. Türkiye, kuru meyve ve fındık gibi ürünlerde dünyanın en önde gelen üreticilerinden biri olduğu için iklim değişikliğinin bu ürünlere etkisi dünya piyasalarını etkileyecektir.

İklim değişikliğinin etkilerine hazırlıklı olmak

POLİTİKA ÖNERİLERİ

■ Tarımda İklim Değişikliğine Uyum Seferberliği: En Pahalı Politika Alternatifi - Uyum Sağlamama

■ İklim Değişikliğine “Uyum Fonu’nun” Acilen Oluşturulması

■ Tarımda İklim Değişikliği Araştırma ve Uygulama Enstitüsü

■ Düşük Gelirli Çiftçi ve İhracat Merkezli İklim Değişikliğine Uyum Desteklemeleri

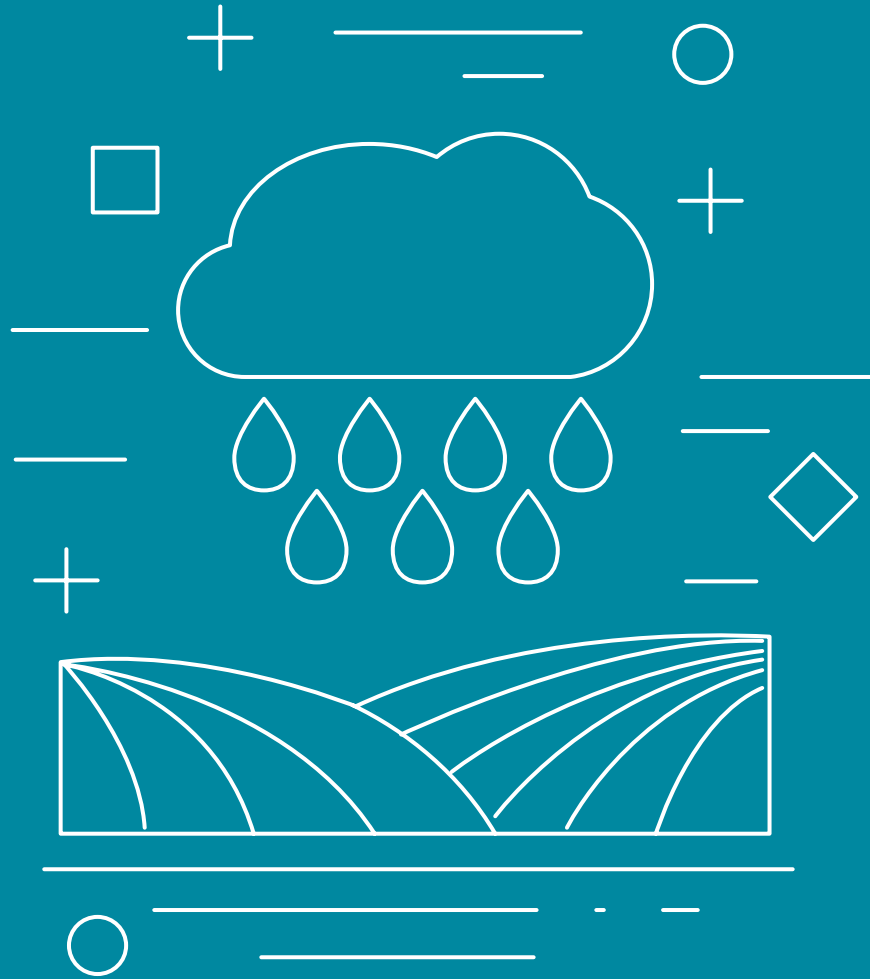
■ Organik Tarımda Hedef: %10 ve Üstü Pazar Payı

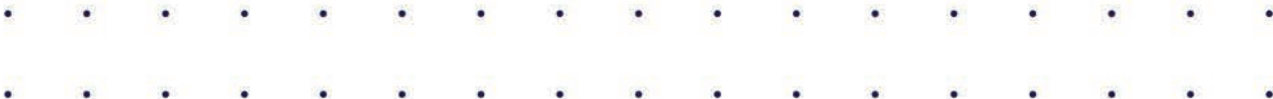
■ Tarımda %100 Basınçlı Sulamaya Geçiş

■ İklim Bazlı Dinamik Tarımsal Sigorta

■ Risk-Yönetim Merkezli Uluslararası Ticaret Politikaları

■ Çiftçi, Çocuk ve Genç Eğitimi ve Dinamik Bilgilendirme

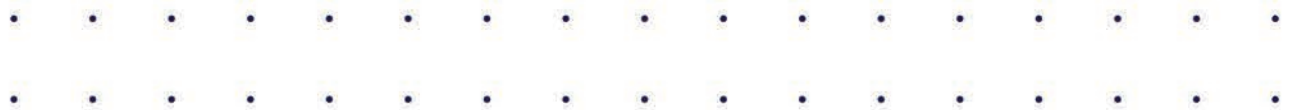
AHMET MENGÜÇ / GAZİANTEP

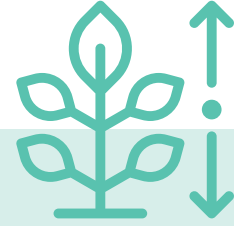
Tarımsal Destek ve Teşvikler

21. yüzyılda hükümetlerin tarım sektöründe yaptığı müdahale ve desteklerin, tarımsal üretimin özelliklerinin ötesine geçerek, gıda sistemini kapsayan daha geniş bir perspektiften ele alınması gerekmektedir. Gıda sisteminin daha iyi çalışmasını sağlamak ve tarımda verimliliği artırmak için dönemler itibariyle tarımsal destek ve teşviklerde öncelikler belirlenmelidir.

İlgili raporun tamamına erişim için

Tarım, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kamu politikalarının yoğunlukla kullanıldığı bir sektördür. Sektörde yapılacak müdahale ve desteklerin etkili ve kalıcı olabilmesi, tarım ve gıda sisteminin bütüncül olarak kavranmasına dayanmaktadır. Gıda sistemi, gıdanın üretimi ve dağıtımının ötesinde insan, hayvan ve çevre sağlığı ile yakından bağlantılıdır. Gıda güvenliği ve yeterli beslenmenin sağlanması tarım sektörünün ötesine geçilmesini gerekli kılmaktadır. Çevresel ve özellikle iklim değişikliğine bağlı etkiler dikkate alındığında sosyo-ekonomik ve kurumsal incelemeleri içeren bütüncül sorun belirleme ve çözüm

geliştirme sürecine ihtiyaç ortaya çıkmaktadır.

TARIM POLİTİKALARI

Tarım politikaları genel olarak iki gruba ayrılabilir. İlki, üretim ve tüketimde kaynak kullanımını daha etkin hale getirmeye yarayan “üretken politikalar” olarak adlandırılabilir. Araştırma, alışveriş maliyetini azaltma, altyapı hizmetleri, kamu mallarının sağlanması, bilgi üretme ve yayım, pazarlama hizmetleri, kalite ve standart kontrolü ve ürün sigortası gibi iktisadi büyümeyi artırmak için yapılan tüm düzenleme ve kamu harcamaları bu gruba dahildir. “Dağılım politikaları” olarak adlandırabilecek ikinci grup politikalar ise, fiyat destekleri,

Türk tarımının orta-uzun dönem politikalarında kapsamlı değişikliklere giderek **üretim ve kaynak varlığı yapısına uygun, etkin işleyen gıda sistemini** inşa etmesi gerekmektedir

#bilgi ve uygulama platformu #kümelenme

#e-tarım #teknolojik dönüşüm

#iklim değişikliğine uyum #örgütlenme

fark ödemeleri, gelir ödemeleri, sınır müdahaleleri, girdi sübvansiyonları ve sübvansiyonlu kredi gibi ekonominin diğer kesimlerinden sektöre varlık ve gelir transferi içeren tüm politikalardan oluşur.

Üretken politikaların iktisadi ve siyasi getirileri zamana yayılmakta ve özellikle iktisadi gelişmenin başlangıç döneminde kurumsal yapının geliştirilmesini ve örgütlenmede kamu kaynaklarının kullanılmasını gerektirmektedir. Diğer yandan, sadece transfer içeren politikaların ise getirileri kısa zamanda alınmakta, fakat tercih edilen araca göre sektöre

yapılan transferin tüketici ve bütçeye yükü artmaktadır.

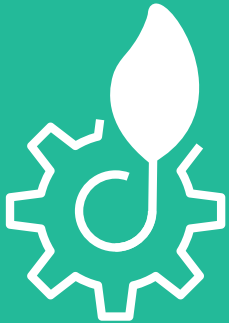
TÜRKİYE'DE TARIMA DESTEKLER

Üreticiye destekler, basit olarak piyasa fiyat desteği ve bütçeden yapılan desteklerden oluşmaktadır. Türkiye'yi diğer ülkelerden ayıran en önemli unsur desteği yüksek oranda piyasa fiyat desteği kullanarak sağlamasıdır. Piyasa fiyat desteği iç müdahaleden ziyade sınır korumaları ile sağlanmaktadır.

Tarıma transferlerden piyasa fiyat desteği dışında kalanlar (toplam transferlerin yaklaşık %20'si)

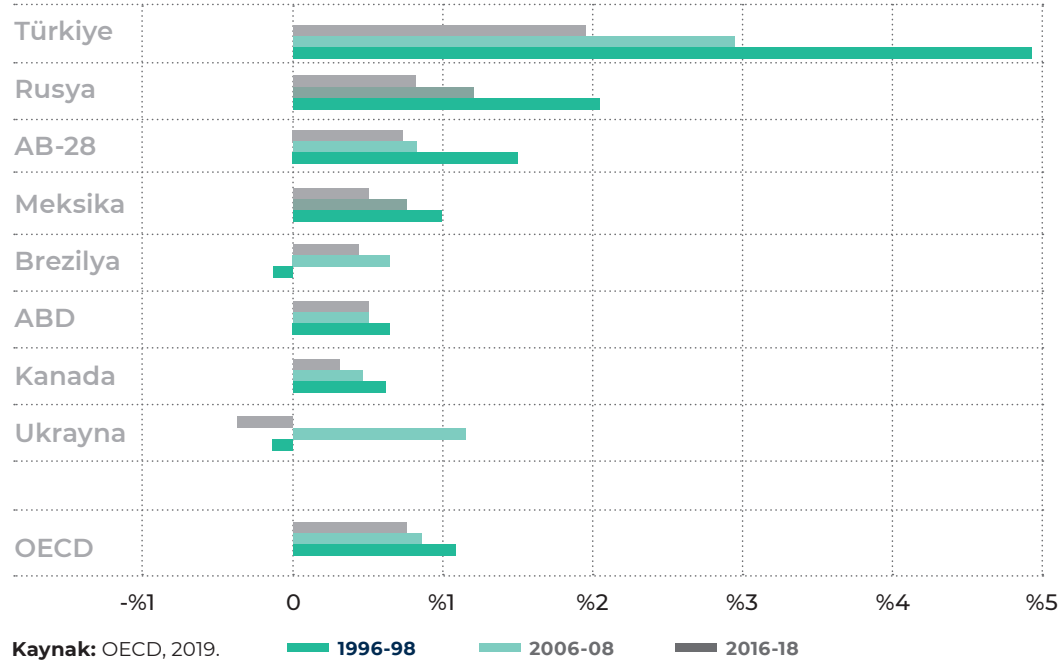
bütçeden karşılanmaktadır. Bu tür destekler beş genel grupta toplanabilir:

- Sektöre ilişkin kamu kuruluşlarının görev zararları ve sermaye artışları;
- Sektör genelinde Ar-Ge, yayım ve benzeri hizmet destekleri;
- Sulama ve benzeri altyapı destekleri;
- Düşük faizli kredi destekleri ve
- Üreticilere doğrudan ödenen sübvansiyonlar. ■

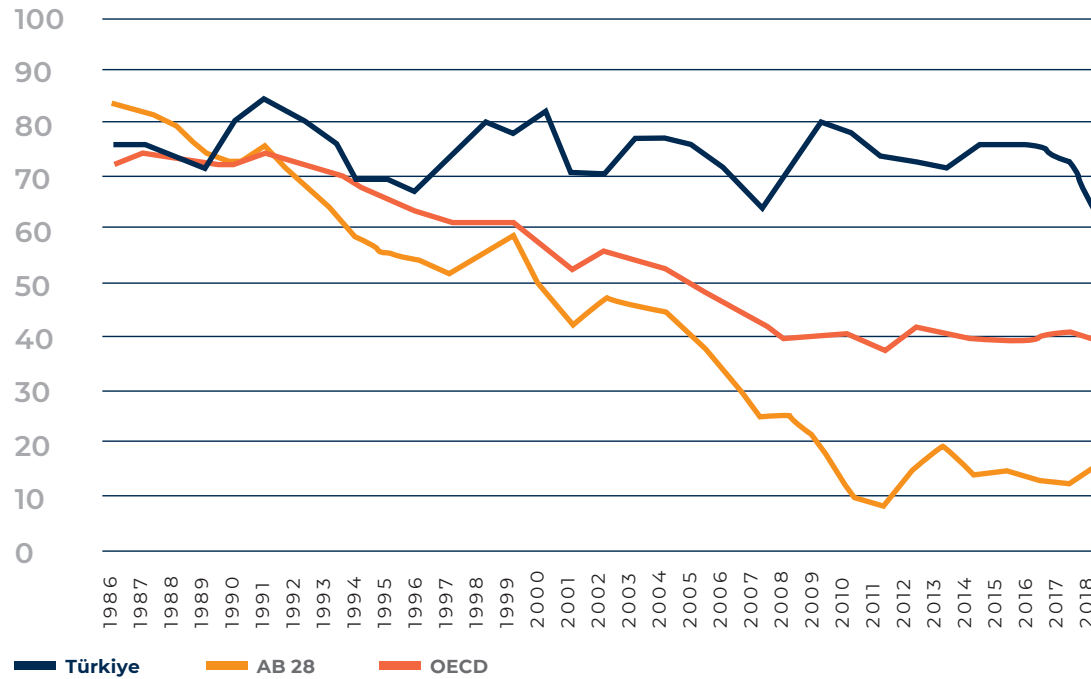

Türkiye'de genellikle uygulaması kolay; etkisi hemen hissedilen; tüketici-den ve bütçeden tarıma transferleri içeren ve piyasa bozucu etkisi yüksek destek politikalarına ağırlık verilmiştir. **Türkiye'nin tarımda var olan rekabet üstünlüklerini devam ettirmek için tarım-gıda sektöründe uygun teknolojik dönüşüme ve tarımsal üretim öncelikli olmak üzere değer zincirinin zayıf halkalarını güçlendirecek politikalara ihtiyacı vardır.**

Toplam Destek Tahmininin GSYH'ye Oranı 1996 - 2018 (%)

Türkiye'de tarıma yapılan transferlerin GSYH'ye oranı **1990'ların ortalarında %4'ü aşarken** son yıllarda **%2'nin altına düşmüştür**. Bu düşüğe rağmen, tarıma yapılan toplam transferler OECD ortalamasına ve Brezilya, Meksika gibi karşılaştırılabilir ülkelere göre **2 kat daha fazladır**.

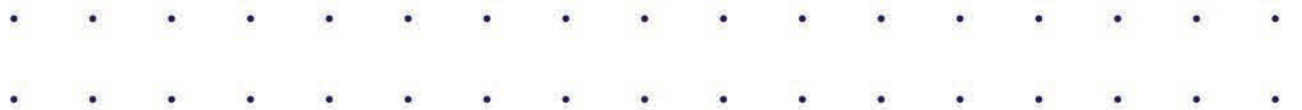
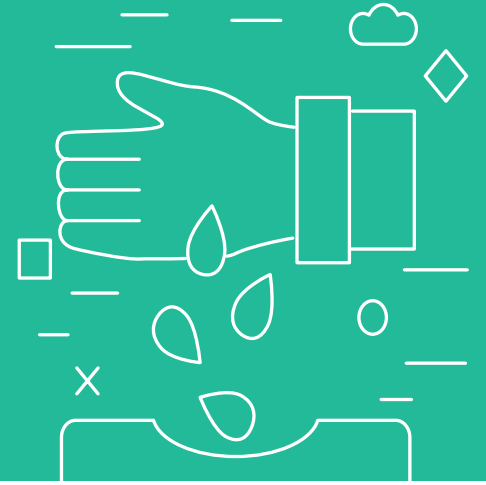

1990'ların ortalarına kadar Türkiye'de hafif yüksek olmasına rağmen, AB ve OECD'de piyasa fiyat desteklerinin toplam üretici desteklerinin içindeki payları birbirine yakın oranlarda, %60 - %85 bandında hareket etmiştir. 1990'ların sonundan itibaren Türkiye'nin ayrışması dikkat çekmektedir. **Tarım politikasındaki reformlar sonucunda AB tarıma destek şeklini değiştirmiş ve piyasa fiyat desteğinin toplam destek içindeki payını %20'lere kadar indirmiştir. Türkiye'de ise bu oran en düşük %68 ile 2018 yılında gerçekleşmiştir. Bunun nedeni 2018 yılında kurdaki ani değişimdir.**

Türkiye, AB ve OECD'de Piyasa Fiyat Desteğinin Üretici Desteklerinin İçindeki Payı, 1986-2018 (%)
Kaynak: OECD, 2019.

**Gıda sisteminin
daha iyi çalışması
ve tarımda
verimlilik için
etkin destek ve
teşvikler**

POLİTİKA ÖNERİLERİ

■ Üreticilere Yapılacak Sübvansiyonların Kapsamının, Ayrıntılı Tutarların ve Ödeme Takviminin En Azından Bir Yıl Önceden Açıklanması

■ Tarım Sayımına Acilen Başlanması

■ Tarım-Gıda Sistemindeki Her Türlü Girdi-Çıktı Mal, Ürün, Hizmet Fiyat Bilgilerini Dönemsel ve Mekânsal Olarak Kolaylıkla Erişilebilir Şekilde Sunan Sitenin Kurulması

■ Çok Disiplini Kapsayan ve Üretici Koşullarını Dikkate Alan Tarım-Gıda Bilgi ve Uygulama Platformunun Kurulması

■ Bölge ve Ürüne Göre Özellikleri Dikkate Alan Yöresel Yayım Sisteminin Kamu-Özel Sektör İşbirliğinde Hayata Geçirilmesi

■ Üreticinin ve Tarım İşçilerinin Beceri Düzeyinin Artırılması İçin İhtiyaç Belirleme Çalışmalarının Tamamlanıp

Yöresel Eğitim Programlarının Geliştirilmesi ve Uygulanması

■ Kamu-Özel Sektör İşbirliğinde Yurt Sathına Yayılmış Meyve-Sebze Tasnif ve Paketleme Merkezlerinin Kurulması ve Destek Verilmesi

■ Soğuk Zincir ve Tarım Soğuk Hava Depoları İşletme Faaliyetlerine Vergi İndirimi, Üretici Birliklerinin Kuracakları Soğuk Hava Depolarına Yatırım Desteği ve Depolanabilir Tarım Mallarında Lisanslı Depo Kullanımında Vergi İndirimi Sağlanması

■ E-Tarım Teknolojilerini Türkiye Koşullarına Uygun Geliştirme Çalışmalarına Hız Verilmesi

■ Üretici Örgütlerinde Altan Başlayan Örgütlenmeye Ağırlık Verecek Modele Geçiş Yapılması

■ Tarım Malları Üretiminde Kalite ve Standartların

Belirlenmesi ve Yükseltilmesi İçin Kamu Desteğinde Üretici ve Arz Zincirinin Diğer Oyuncularıyla Ortaklıkların Kurulması

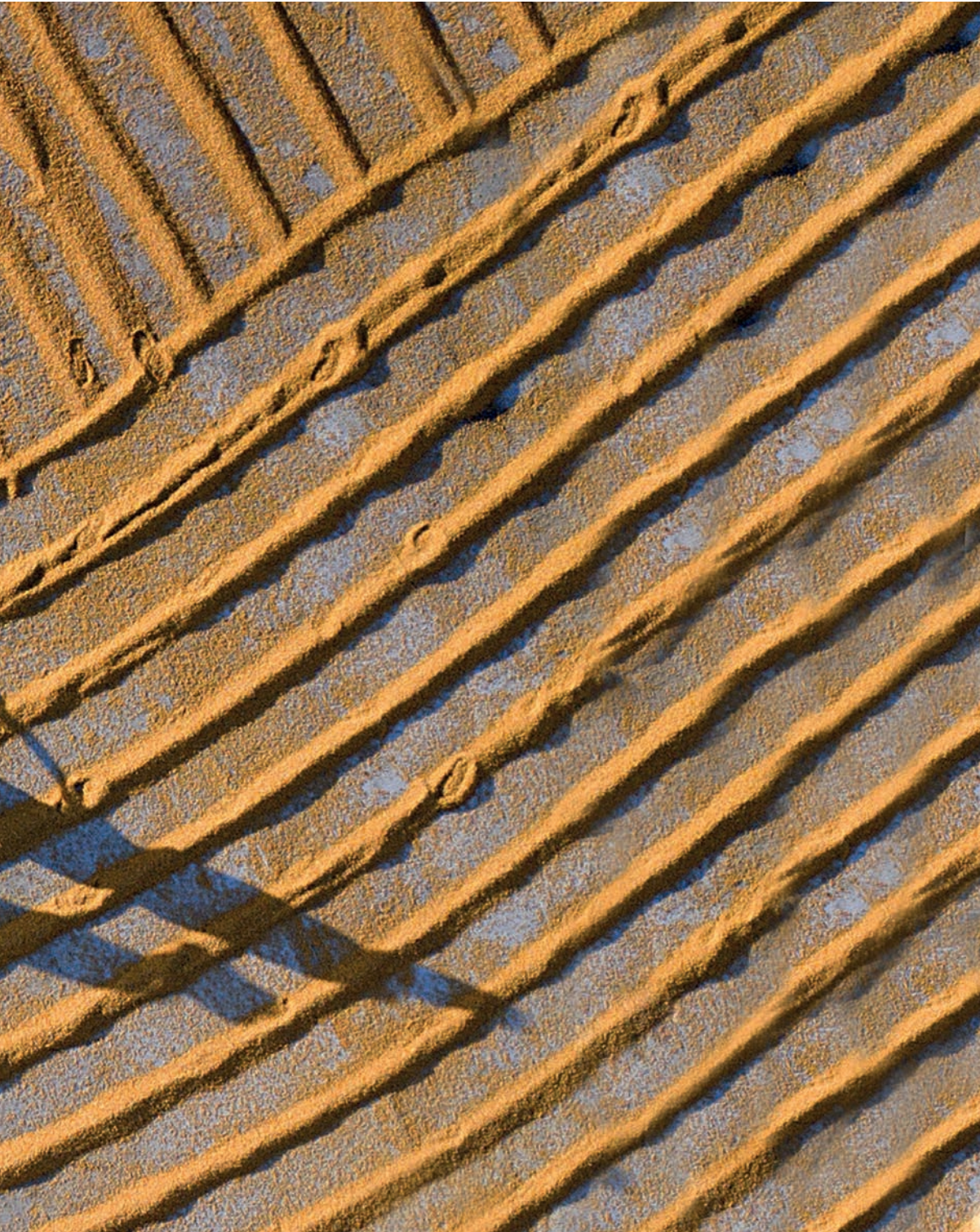
■ Teknolojik Değişim İçin Finansman Modellerinin Geliştirilip Uygulanması

■ İklim Değişikliğinin Olası Etkilerini Belirlemeye Yardım Edecek Analitik Çalışmaların Tamamlanması

■ Kapsamı Genişleyen Devlet Destekli Tarım Sigorta Sisteminin Sübvansiyon Oranlarının Güncellenmesi

■ Özellikle Dış Ticarete Kullanılmaya Başlayan Blockchain Teknolojisinin Önemli İhracat Ürünlerinde Uygulamaya Geçirilmesi

ÖZKAN OLCAY / BİTLİS

PIYASA YAPISI VE FİYAT İSTİKRARI

ÜRETİM ETKİNLİĞİ

GÖRELİ ÜSTÜNLÜK ALANLARI

FİNANSMAN VE DESTEK MEKANİZMALARININ ETKİNLEŞTİRİLMESİ

- Değer Zinciri Finansman Araçlarının (Ürün Senetleri, Alacak Finansmanı, Sözleşmeli Tarımsal Üretim) Üretici Örgütlerinin Finansmana Erişim İmkanlarına Entegre Edilmesi.
- Tarım Sektöründe Alternatif Kıymetlerin Teminat Olarak Kabul Edilmesi ve Bu Çerçeve de Lisanslı Depolar, Üretici Örgütleri ve Belirli Büyüklüğün Üzerinde Olan Kurumlar ile Yapılan İş Anlaşmalarının Teminat İmkanlarını Sağlayacak Yasal Altyapıların Geliştirilmesi
- Tarım Sektöründe Finansman Olanaklarını Artırmak Amacıyla Sadece Tarım Sektöründe Üretici Örgütlerine Yönelik Olarak Bir "Kırsal Kredi Garanti Mekanizması" Geliştirilmesi ve Uygulamaya Konulması
- Tarımsal Ürünlerin Fiyatlarındaki Dalgalanmaları Önlemek ve Fiyat Riskini Ortadan Kaldırmak Amacıyla TARSİM Kapsamında Üretici Gelirini Korumaya Yönelik Gelir Koruma Sigortası Uygulamalarının Devreye Alınması

- Üreticilere yapılacak sübvansiyonların kapsamının, ayrıntılı tutarların ve ödeme takviminin en azından bir yıl önceden açıklanması
- Çok disiplinli kapsayan ve üretici koşullarını dikkate alan tarım-gıda bilgi ve uygulama platformunun kurulması
- Kapsamı genişleyen devlet destekli tarım sigorta sisteminin sübvansiyon oranlarının güncellenmesi

TEDARİK ZİNCİRİ VE LOJİSTİK UYGULAMALARININ İYİLEŞTİRİLMESİ

- Yeni Hal Yasası'nda Komisyoncu-Tüccar Ayrımının Ortadan Kaldırılması

- Kamu-özel sektör işbirliğinde yurt dışına yayılmış meyve-sebze tasnif ve paketleme merkezlerinin kurulması ve destek verilmesi.
- Soğuk zincir ve tarım soğuk hava depoları işletme faaliyetlerine vergi indirimi sağlanması

- Teşvik ve Destekler Sağlanması
- Ulusal Gıda Vadisi/Gıda Parkı Kurulması
- Gıda Üreticileri, Perakendeciler için Lojistiği Etkinleştirecek İş Modelleri
- Gıda Pazarları Kurulması
- Yalın ve Çevik bir Tarım-Gıda Tedarik Zinciri Oluşturulması
- İyi Lojistik ve Tedarik Zinciri Uygulamalarının Oluşturulması ve Tanıtılması
- Lojistik Faaliyetler, Veri Toplama ve Analiz Etkinliği ile İzlenebilirliğin Artırılması
- Tarım-Gıda Lojistiğinden Uluslararası Anlaşmalara Uyumun Sağlanması
- Merkezi Planlamaya ve Kaynakların Ortak Kullanımına Geçilmesi
- Ürün, Ambalaj ve Lojistik Standartlarının Oluşturulması
- Lojistik Faaliyetlerde Çevresel Duyarlılığın Artırılması
- Tarım ve Lojistik Master Planlarının Uyumlaştırılması
- Toptancı Hallerinin Geliştirilmesi
- Üretici ve Tüketici arası Süre ve Maliyet Kayıplarının Azaltılması

ÖRGÜTLENMENİN GÜÇLENDİRİLMESİ

- Gıda, İçecek ve Tarım Sektöründe Örgütlülük Yasal Altyapısının Düzenlenerek, Sektörde Yer Alan Örgütlerin Tek Mevzuat Altında ve Tek Kurum Altında Toparlanması
- Oluşturulacak Kurum Altında Üretici Örgütlerinin Derecelendirmelerini Kolaylaştıracak Bir Sisteminin Geliştirilmesi
- Sektörde Yer Alan Örgütlerin Denetim, İzleme ve Değerlendirmesi için Bağımsız Bir Kurum Yapısının Oluşturulması
- Yeni Hal Yasası'nda Üretici Örgütülüğün Güçlendirilmesine Yönelik Öneriler, Fiziksel Üretici Örgütü Kotalarının Kaldırılması ve Üretici Örgütlerine Hal Dışı Satış İmkanlarının Sağlanması

- Üretici örgütlerinde üstten alta yapılanmadan, alttan başlayan örgütlenmeye ağırlık verecek modele geçiş yapılması

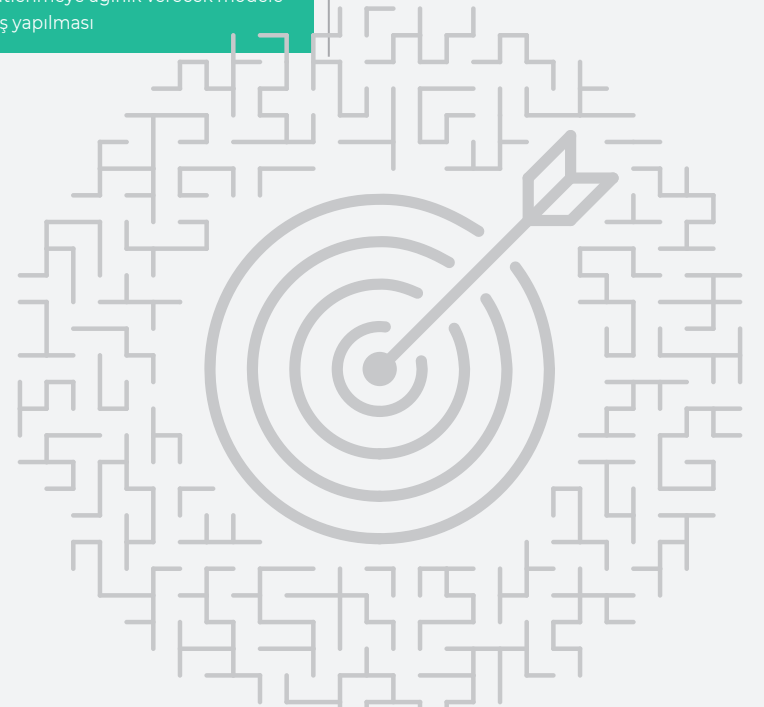
ÖLÇÜLEBİLİRLİK VE ETKİN VERİ KULLANIMI

- Üretim Girdilerinin Günlük veya Haftalık Karşılaştırmalı Fiyat Takip Altyapısının Geliştirilmesi

- Tarım sayımına acilen başlanması
- Tarım-gıda sistemindeki her türlü girdi-çıkıtı mal, ürün, hizmet fiyat bilgilerini dönemsel ve mekansal olarak kolaylıkla erişilebilir şekilde sunan sitenin kurulması

HEDDEF BAZILI POLİTİKA ÖNERİLERİ

DEĞER ZİNCİRİNDE KATMA DEĞERİN ARTIRILMASI

- Adil Ticaretin Sağlanması
- Konusunda Mevzuat Hazırlanması
- Değer Zinciri Seviyesinde Kayıtlılığın Sağlanması Altyapı Geliştirilmesi
- Sözleşmeli Üretim için Yasal Mevzuatın Hazırlanması ve Sözleşmeli Üretim Uygulamalarında Denetim, Bağılayıcılık ve Sözleşme Yapılarının Düzenlenmesi

- Yöresel yayım sisteminin kamu-özel sektör işbirliğinde hayata geçirilmesi
- Üreticinin ve tarım işçilerinin beceri düzeyinin artırılması için yöresel eğitim programlarının geliştirilmesi ve uygulanması
- Tarım malları üretiminde kalite ve standartların belirlenmesi ve yükseltilmesi için kamu desteğinde üretici ve arz zincirinin diğer oyuncularıyla ortaklıkların kurulması

- Ürünün niteliğine göre geleneksel ve/veya yükselen yöntemler kullanılarak üreticinin katma değerden alacağı payı artırmayı önceliklendirme
- Tarım ve gıda ürünlerine dair dış ticaret politikalarının revize edilmesi
- Nitelikli işgücünü tarımsal üretime yönlendirmek ve nitelikli tarım girişimciliğini destekleme
- Kamunun piyasalarda düzenleyici ve denetleyici olduğu; tarım teknolojilerine odaklanmış kapsayıcı bir strateji belgesini ve yol haritasını hazırlaması
- Sektör içerisinde teknoloji adaptasyonuna yönelik koordinasyonun sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için kurumsal yapının güçlendirilmesi
- Ayrıntılı şekilde kurgulanmış, modellenmiş, finansman olanaklarının üzerinde çalışılmış, farklı paydaşların bir araya geldiği, tekrarlanabilir, ölçeklendirilebilir ve sürdürülebilir tarım teknolojileri kümelenmelerinin gerçekleştirilmesi

AKILLI TARIM VE DİJİTALLEŞME

- E-tarım teknolojilerini Türkiye koşullarına uygun geliştirme çalışmalarına hız verilmelidir.
- Özellikle teknolojik değişim için yeni finansman modellerinin geliştirilip uygulanması
- Özellikle dış ticarete kullanılmaya başlayan blockchain teknolojisinin önemli ihracat ürünlerinde uygulamaya geçirilmesi

- Pilot ölçekte, hem ölçüm yaparak hem de işleyişi yerinde görerek teknolojinin benimsenmesini kolaylaştıracak "kullanım senaryoları" (use-case) oluşturulması

- PİYASA YAPISI, ARACILIK FAALİYETLERİ VE TARIMSAL ÖRGÜTLENME

- KATMA DEĞERİN ARTIRILMASI, İNOVASYON VE DİJİTAL TARIM

- LOJİSTİK VE GIDA ZİNCİRİNDE İYİLEŞTİRMELER

- İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ETKİSİNDE TARIMSAL ARZIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ

- TARIMSAL DESTEK VE TEŞVİKLER

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE UYUM

- İklim değişikliğinin olası etkilerini bölge ve ürün boyutunda belirlemeye yardım edecek analitik çalışmaların tamamlanması

- Tarımda İklim Değişikliğine Uyum Seferberliği: En Pahalı Politika Alternatifi—Uyum Sağlamama
- İklim Değişikliğine "Uyum Fonu'nun" Acilen Oluşturulması
- Tarımda İklim Değişikliği Araştırma ve Uygulama Enstitüsü
- Düşük Gelirli Çiftçi ve İhracat Merkezli İklim Değişikliğine Uyum Desteklemeleri
- Organik Tarımda Hedef: %10 ve Üstü Pazar Payı
- Tarımda %100 Basıncılı Sulamaya Geçiş
- İklim Bazlı Dinamik Tarımsal Sigorta
- Risk-Yönetim Merkezli Uluslararası Ticaret Politikaları
- Çiftçi, Çocuk ve Genç Eğitimi ve Dinamik Bilgilendirme

ÇALIŞMAYA KATKI VE KATILIM SAĞLAYANLAR

Raporda yer alan görüşler, katkı ve katılım sağlayan tüm kişi ve kuruluşların görüşlerini yansıtmayabilir ve bu itibarla bağlayıcı değildir.

TUSIAD

Tarım ve Gıda
2020

Raporun tamamına erişim için